

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND
Avaliku õiguse osakond

Karl Oskar Pungas

ÄRIÜHINGU KAUDU VARA MÜÜGI MAKSUSTATAVUS TULUMAKSUÕIGUSE
KURITARVITUSENA

Magistritöö

Juhendaja
PhD Kaido Künnapas

Kaasjuhendaja
PhD Carri Ginter

Tallinn
2025

SISUKORD

SISSEJUHATUS	4
1. ÄRIÜHINGU KAUDU VARA MÜÜGI MAKSUSTATAVUS MKS § 84 KURITARVITUSTE VASTASE ÜLDREEGLI ALUSEL	9
1.1. MKS § 84 kuritarvituste vastase üldreegli relevantssed tunnussjooned ja kohaldamise eeldused	9
1.1.1. Kuritarvituste vastaste üldreeglite relevantssed tunnussjooned	9
1.1.2. MKS § 84 kuritarvituste vastase üldreegli eesmärk ja kohaldamise eeldused	11
1.2. MKS § 84 kuritarvituste vastase üldreegli kohaldatavaus äriühingu kaudu vara müügile Riigikohtu praktikas	13
2. ÄRIÜHINGU KAUDU VARA MÜÜGI MAKSUSTATAVUS TUMS § 5 ¹ KURITARVITUSTE VASTASE ÜLDREEGLI ALUSEL	20
2.1. TuMS § 5 ¹ kuritarvituste vastase üldreegli taust ja sätte edasine käsitus	20
2.2. TuMS § 5 ¹ kuritarvituste vastase üldreegli ja MKS § 84 kuritarvituste vastase üldreegli võrdlus ning Riigikohtu senise praktika ülekantavus TuMS §-le 5 ¹	24
2.2.1. TuMS § 5 ¹ kuritarvituste vastase üldreegli võrdlus MKS § 84 kuritarvituste vastase üldreegliga	24
2.2.2. Riigikohtu MKS § 84 alusel äriühingu kaudu vara müüki käsitleva praktika ülekantavus TuMS §-le 5 ¹	28
2.3. Äriühingu kaudu vara müügi käsitus võimaliku maksukuritarvitusena TuMS § 5 ¹ alusel	30
2.3.1. TuMS § 5 ¹ kohaldatavus äriühingu kaudu vara müügile	30
2.3.2. Äriühingu kaudu vara müügi tehingute ahel	33
2.3.3. Maksueelise olemasolu äriühingu kaudu vara müümisel	35
2.3.4. Äriühingu kaudu vara müümisel tekkiva maksueelise vastuolu maksuõiguse sisu või eesmärgiga	38
2.3.5. Maksueelis tehingute ahela ühe põhieesmärgina äriühingu kaudu vara müües	41

2.3.6.	Tehingute tegelikkus äriühingu kaudu vara müües	43
2.3.7.	TuMS § 5 ¹ järgi äriühingu kaudu vara müügi maksukuritarvituseks kvalifitseerimise maksutagajärjed	49
	KOKKUVÕTE	52
	THE FEASIBILITY OF TAXING THE SALE OF ASSETS VIA A COMPANY DUE TO THIS CONSTITUTING INCOME TAX ABUSE	56
	KASUTATUD KIRJANDUS	61
	KASUTATUD ÕIGUSAKTE ETTEVALMISTAVAD JA SELGITAVAD MATERJALID	63
	KASUTATUD ÕIGUSAKTID	64
	KASUTATUD KOHTUPRAKTIKA	65
	KASUTATUD MUUD ALLIKAD	66

SISSEJUHATUS

Oütamine on Eestis rahvusport. Lisaks klassikalisele osäüingu alt teenuse osutamisele sotsiaalmaksu vältimiseks on teisigi skeeme, kuidas Eestis kehtivat juriidiliste isikute edasilükatud tulumaksurežiimi tõhusalt ära kasutada. Üks variant on müüa vara maha mitte füüsilise isikuna, vaid paigutada see enne müüki äriühingusse, et vältida vara võõrandamisest saadud kasu kohest tulumaksustamist. Seda tulumaksuerinevust on riik soovinud ajalooliselt tõlgendada maksukuritarvitusena, näiteks kokku üle 400 miljoni krooni suuruses summas maksunõudeid kaasa toonud Sylvesteri menetlustes¹ või näiteks Hansapanga aktsiate müügi kaasustes.² Nagu skeem isegi, on selle kuritarvituseks olemise kahtlus endiselt aktuaalne.³ Üleilmsete trendide valguses on Eestiski kõrgenenud riigi huvi kitsendada lubatud maksuplaneerimise piire ning seista vastu maksueeliste agressiivsele väärkasutamisele.⁴

Varasemalt maksuasjadele kohaldunud kuritarvituste vastase reegli maksukorralduse seaduse⁵ (edaspidi ka MKS) § 84 kohta käivas Riigikohtu praktikas kaardistas halduskolleegium selgelt, millal äriühingu kaudu vara müümine on maksukuritarvitus ja millal ei ole.⁶ Õiguskorda on lisandunud aga uus kuritarvituste vastane reegel, tulumaksuseaduse⁷ (edaspidi ka TuMS) § 5¹, mis võeti Eesti õigusesse üle nõukogu direktiivist (EL) 2016/1164⁸ – niinimetatud *Anti-Tax Avoidance Directive* ehk maksude vältimise vastane direktiiv (edaspidi kas ATAD või direktiiv). See avab riigi hinnangul uue võimaluse äriühingu kaudu vara müüki kuritarvitusena maksustama hakata, nagu viitab näiteks hiljutises artiklis esitatud Eesti Maksu- ja Tolliameti (MTA) esindaja seisukoht.⁹

---

¹ Rozental, V. Võidukas kohtulahing maksuametiga. – Äripäev 07.10.2015. – <https://www.aripaev.ee/raamat/2015/10/06/voidukas-kohtulahing-maksuametiga> (27.04.2025).

² Kolts, T. Head aega, maksuplaneerimine? – Äripäev 04.09.2018. – <https://www.aripaev.ee/arvamused/2018/09/03/tonu-kolts-head-aega-maksuplaneerimine> (27.04.2025).

³ Pruul, K. Vanal trikil lips läbi: firmat maha müües enam nii lihtsalt tulumaksust ei pääse. – Äripäev 19.02.2025. – <https://www.aripaev.ee/uudised/2025/02/19/vanal-trikil-lips-labi-firmat-maha-muues-enam-nii-lihtsalt-tulumaksust-ei-paase> (07.04.2025).

⁴ Erisused tulumaksuga maksustamisel. Rahvusvaheline maksukeskkond. Maksu- ja Tolliamet. – <https://emta.ee/ariklient/maksud-ja-tasumine/tulumaks-ja-sotsiaalmaks/erisused-tulumaksuga-maksustamisel/rahvusvaheline-maksukeskkond> (27.04.2025).

⁵ Maksukorralduse seadus. – RT I, 19.12.2024, 4.

⁶ RKHKo 3-3-1-79-11 ja seal viidatud varasemad kaasused.

⁷ Tulumaksuseadus. – RT I, 20.12.2024, 5.

⁸ 12. juuli 2016. aasta nõukogu direktiiv (EL) 2016/1164, millega nähakse ette siseturu toimimist otseselt mõjutavate maksustamise vältimise viiside vastased eeskirjad. – ELT L 193, lk 1–14.

⁹ Pruul.

Äriühingu kaudu vara müümise skeem toimib järgmiselt:

1. Füüsiline isik loob äriühingu, lihtsuse huvides ennekõike osaühingu (edaspidi ka OÜ). Võimalik on kasutada ka juba olemasolevat ühingut.
2. Füüsiline isik teeb endale kuuluva varaga OÜ osakapitali mitterahalise sissemakse äriseadustiku¹⁰ (edaspidi ka ÄS) § 142 mõttes. Näiteks võivad sissemakse esemeks olla mõne teise äriühingu aktsiad. Füüsiline isik saab mitterahalise sissemaksega kas OÜ osanikuks või suurendab oma olemasolevat osalust ning aktsiate omand läheb OÜ-le üle. Alternatiivselt on võimalik vara äriühingule ka müüa või kinkida.
3. OÜ müüb aktsiad maha ning teenib müügist raha.
4. Kuigi OÜ teenis aktsiate müügist kasumit, ei maksa ta selle pealt tulumaksu. Kuna Eestis kehtib juriidilistele isikutele edasilükatud tulumaksurežiim, siis maksab OÜ tulumaksu alles kasumi ühingust väljaviimisel, näiteks osanikule dividendi maksmisel (TuMS § 1 lg 3, § 2 lg 3 ja § 50 lg 1).
5. Võrdluseks, kui füüsiline isik oleks aktsiad ise maha müünud, siis oleks ta pidanud teenitud kasumilt kohe tulumaksu maksta (TuMS § 15 lg 1). Maksustatav kasum oleks aktsiate müügihinna ja nende soetamismaksumuse vahe (TuMS § 37 lg 1). Kuigi tulu tuleb deklareerida ning maks maksta alles kasu saamise majandusaastale järgneva tuludeklaratsiooniga (TuMS § 3 lg 1), siis maksukohustus ise tekib juba vara võõrandamisega.

Uurimuse eesmärk on selgitada välja, millistel tingimustel või kas üldse saab selline äriühingu kaudu vara müümine olla maksualane kuritarvitus, mida tuleks või saaks Eesti õiguse kohaselt maksustada kui hoopis füüsilise isiku kasu saamist vara müügist ning millistel tingimustel on selline käsitus võimalik TuMS § 5¹ tulumaksualaste kuritarvituste vastase üldreegli alusel.

Idealis, vastavalt õiguskindluse põhimõttele, võiks maksumaksjal olla teatud ettenähtavus ja selgus, millist tegevust ja kuidas maksustatakse. Seetõttu ongi asjakohane võrdlemisi uue kuritarvituste vastase reegli ja vana OÜtamise alavormi kokkusobivust põhjalikumalt analüüsida, et selgitada välja, mil määral erineb TuMS § 5¹ kohaldamine MKS § 84 omast ning kas Riigikohtu halduskolleegiumi praktikas välja kujunenud tõed on ka uue sätte äriühingu kaudu vara müümise skeemile kohaldamisel asjakohased. Riigi TuMS § 5¹ tõlgendus, et äriühingu kaudu vara müüki saab selle alusel kuritarvitusena maksustada, on varem

---

¹⁰ Äriseadustik. – RT I, 06.07.2023, 131.

teaduskirjandusest põgusalt läbi käinud.¹¹ Enamgi viitab teema aktuaalsusele, et MTA meediakajastust leidnud eelotsuse tõttu¹² on maksuvaldkonna eksperdid seda hiljutigi meedias kommenteerinud.¹³ Seejuures puudub aga põhjalik ja süsteemne õigusteaduslik käsitlus, mis läheb sügavamale kahtlusest, et taoline seisukoht äriühingu kaudu vara müügi kuritarvituseks maksustamise kohta TuMS § 5¹ alusel on ühel või teisel põhjusel alusetu, näiteks sest vana kohtupraktika seab sellele endiselt piirid.¹⁴ Selline süsteemne, õigusteaduslik ja selgust loov käsitlus ongi mõeldud uurimus olema.

Magistritöö uurimisküsimus on, mis tingimustel saab äriühingu kaudu vara müümise skeemi näol olla tegemist maksualase kuritarvitusega TuMS § 5¹ kuritarvituste vastase üldreegli alusel. Selle väljaselgitamiseks käsitleb töö vara äriühingu kaudu müüki kui maksuõiguse potentsiaalset kuritarvitust analüüsides järgmisi alamküsimusi:

1. Mis on MKS § 84 kohaldamise eeldused ning kas ja millistel Riigikohtu praktikas välja kujunenud tingimustel on selle sätte alusel kuritarvituseks maksustatav äriühingu kaudu vara müük?
2. Mis on MKS § 84 ja TuMS § 5¹ kuritarvituste vastaste reeglite sarnasused ja erinevused ning kas Riigikohtu senine praktika äriühingu kaudu vara müügi osas on sellest tulenevalt endiselt relevantne ning TuMS § 5¹ kohaldamisele üle kantav?
3. Mis on TuMS § 5¹ kuritarvituste vastase reegli kohaldamise eeldused ning kuidas sisustada neid äriühingu kaudu vara müümise kontekstis?
4. Kui äriühingu kaudu vara müümine osutub tulumaksualaseks kuritarvituseks TuMS § 5¹ mõttes, siis mis on selle maksualane tagajärg?

Teadustöö meetod on õigusaktide, kuritarvituste vastaste sätete, ning nende rakenduspraktika kvalitatiivne analüüs. Kuna äriühingu kaudu vara müümise käsitlus võimaliku kuritarvituseks MKS § 84 alusel on Riigikohtu praktikas selgelt välja kujunenud., siis analüüsib magistritöö

---

¹¹ Künnapas, K. Dysfunctionality from the Sovereignty Conflict in the ATAD GAAR. – TalTech Journal of European Studies 2020/1, lk-d 110–116.

¹² Pruul.

¹³ Künnapas, K. Kaido Künnapas: vana „maksutriki“ lips päris läbi ikkagi ei ole. – Äripäev 20.03.2025. – <https://www.aripaev.ee/arvamused/2025/03/19/kaido-kunnapas-vana-maksutriki-lips-paris-labi-ikkagi-ei-ole> (07.04.2025); Lopman, V. Vandeadvokaat: maksuhalduri meelemuutus seab ohtu õigusriigi põhimõtte. – Raamatupidaja 17.03.2025. – <https://www.raamatupidaja.ee/uudised/2025/03/17/vandeadvokaat-maksuhalduri-meelemuutus-seab-ohtu-ogusriigi-pohimotted> (07.04.2025).

¹⁴ Künnapas 2025.

kõigepealt, mis on tole vanema kuritarvituste vastase reegli kohaldamise eeldused ning kuidas neid äriühingu kaudu vara müümisel sisustada saaks ja mis takistab sel kuritarvitus olemast. Kuivõrd riigi peamiseid argumente uue sätte sisustamisel on, et vana, MKS § 84 kohta käiv Riigikohtu praktika ei ole TuMS § 5¹ kohaldamisele üle kantav,¹⁵ siis on asjakohane halduskolleegiumi senist praktikat kriitiliselt hinnata, eriti selle osas, kas see saaks nüüdki TuMS § 5¹ alusel kuritarvituse sisustamisel endiselt relevantne olla. Et praktika ülekantavust adekvaatselt hinnata, võrdleb uurimus enne seda kahe kuritarvituste vastase reegli elemente ja eeldusi. Võrdluse rõhuasetus on spetsiifiliselt TuMS § 5¹ ettevalmistavates ja selgitavates materjalides välja toodud erinevuste analüüsil. Riigikohtu halduskolleegiumi praktika relevantsuse hindamine, kui see on tulemuslik ja senisest praktikast saab ka TuMS § 5¹ kohaldamisel lähtuda, annab TuMS § 5¹ ja selle alusel äriühingu kaudu vara müügi edasise käsitlemise jaoks täiendava lähtekoha ja pidepunktid, sest TuMS § 5¹ enda alusel sisulist kuritarvitusi käsitlevat kohtupraktikat ei ole.

Seejärel käsitleb magistr töö teemaatikale uue relevantsuse andnud TuMS § 5¹ kohaldamise eelduseid ning nende elemente, et määratleda, kas, mis tingimustel ja kuidas saaks äriühingu kaudu vara müük TuMS § 5¹ koosseisu täita ning selle tähenduses kuritarvitus olla. Kuigi õiguskirjanduses jagatakse sätte reeglina vähemateks eeldusteks, siis selguse ja põhjalikkuse huvides analüüsib uurimus eraldi äriühingu kaudu vara müümisel tekkivat tehingute ahelat, maksueelist, selle maksueelise vastuolu maksuõigusega, tehingute toimepanija eesmärgi ja tehingute tegelikkust. Sätte iga elemendi analüüs koosneb kahest osast: elemendi teoreetiline käsitus ning selle sisustamine vara äriühingu kaudu võõrandamise kontekstis. Viimaks käsitleb töö, mis on TuMS § 5¹ kohaldamise maksunduslik tagajärg, kui vara äriühingu kaudu müümine kuritarvituse tunnustele vastab.

Kuivõrd MKS § 84 järgne äriühingu kaudu vara müügi maksukäsitus on Riigikohtu praktikas välja kujunenud ning selle kummutamise vastu ei näita üles huvi ei maksuhaldur ega maksunõustajad, siis keskendubki uurimus uusi võimalusi tekitanud TuMS § 5¹ käsitlemisele. MKS § 84 vara äriühingu kaudu müümise skeemile kohaldamise võimalikkuse osas magistr töö uut iseseisvat hinnangut ei anna. Töö ei käsitle ka MKS § 83 lg 4 näilike tehingute vastast kuritarvituste tõkestamise sätet ning küsimust, kas vara äriühingu kaudu müüki saaks maksuhaldur ümber kvalifitseerida selle alusel, et äriühingu kaudu vara müümine võiks olla

---

¹⁵ Pruul.

näilik tehing tsiviilseadustiku üldosa seaduse¹⁶ (TsÜS) § 89 lg 1 mõttes varjamaks osaniku vara otsest müüki kolmandale isikule. Maksukorralduse seaduse kuritarvituste vastaste sätete kohta käiv analüüs on ulatuslikust Riigikohtu praktikast ajendatuna suunatud just MKS § 84 kohaldatavusele. Vara äriühingu kaudu müügi teematikat on käsitletud kuritarvitava tehingu, mitte näiliku tehinguna. Magistritöö eesmärk ei ole seda väljakujunenud seisukohta kriitiliselt hinnata ega kummutada, seda nii mahukaalutluste kui ka olematu aktuaalsuse tõttu.

Tulenevalt äriühingu kaudu vara müümise siseriiklikust olemusest ei käsitle töö TuMS § 5¹ kuritarvituste vastase reegli rahvusvahelise õiguse ning piiriüleseid tehingute ahelaid puudutavaid aspekte. Näiteks ei käsitle analüüs eraldi faktoreid, mis on relevantssed ennekoike erinevaid jurisdiktsioone hõlmavate skeemide puhul hindamiseks, kas tehing või tehingute ahel oli tegelik oli või oli tegemist muul õiguslikul alusel maksustamist vajava kuritarvitusega.

Samuti jäävad töö uurimisesemest välja tehingute maksualaseks kuritarvituseks hindamise järgsed muud küsimused, kui maksu määramine. Kuna skeemi kuritarvituseks olemise hinnang tehinguid endid ei tühistata,¹⁷ siis jäävad üles iseenesest huvitavad probleemkohad. Näiteks äriühingu kaudu eseme müügist saadud raha jääb seega ühinguusse ning pole selge, kuidas seda tsiviilõiguslikult või ka näiteks raamatupidamisalaselt edasi käsitleda tuleks. Selliste aspektide analüüs väljuks ülejäänud magistritööga võrreldes põhjendamatult maksuõiguse valdkonnast ning poleks mahupiirangu tõttu sisuliselt käsitletav.

Märksõnad: maksuõigus, tulumaks, maksukohustus, maksudest kõrvalehoidumine

---

¹⁶ Tsiviilseadustiku üldosa seadus. – RT I, 31.12.2024, 48.

¹⁷ Koenig, U. et al (hrsg). Abgabenordnung §§ 1 bis 368 KOMMENTAR. 5., völlig neubearbeitete Auflage. Beck: München 2024, § 42/31; Grauberg, T. Õiguse kujundusvõimalused maksuobjekti vältimisel. – Juridica 2010/3, lk 205.

1. ÄRIÜHINGU KAUDU VARA MÜÜGI MAKSUSTATAVUS MKS § 84 KURITARVITUSTE VASTASE ÜLDREEGLI ALUSEL

1.1. MKS § 84 kuritarvituste vastase üldreegli relevantsete tunnusjooned ja kohaldamise eeldused

1.1.1. Kuritarvituste vastaste üldreeglite relevantsete tunnusjooned

Kuritarvituste vastaste üldreeglite toime on reageerida maksusätte mõtte ning selle sõnastuse ebakõladest tuleneva soovitusel piiratumaks jääva kohaldamisala tõttu tekkida võivatele maksueelistele. Selliseid põhjendamatuid maksueeliseid korrigeeritakse aga alles teatud lävendist, mille määramisel võetakse arvesse ennekõike võimalike probleemsete tehingute tõelisust ja maksumaksja subjektiivset arusaama ebakõla ärakasutamisest.¹⁸ Kuritarvituste vastased üldreeglid seavad põhimõttelise piiri, mis on ja mis pole maksukuritarvitus¹⁹ ehk mis pole enam pelgalt legitiimne maksude planeerimine. Kuritarvituste vastaseid reegleid on erineva ulatusega ning üldreeglid on need, mis toimivad viimase kaitseliinina ning kohalduvad siis, kui muud maksukuritarvitusi takistavad meetmeid ei kohaldu või ei aita.²⁰

Vahetegemine, mis ulatuses on maksuplaneerimine lubatav ning mis hetkest on tegemist kuritarvitusega, on tihtipeale probleemne.²¹ Nii Euroopa Kohus oma varaseimaski praktikas,²² Riigikohus oma senistes lahendites²³ kui ka näiteks ATAD-i põhjenduspunktides²⁴ on rõhutatud maksusubjekti õigust oma majandustegevuse jaoks valida maksuõiguslikult soodsaim lahendus. Sellised valikuvõimalused ei tohi aga õõnestada ühtse maksusüsteemi olulist põhimõtet, et sama majanduslikku sisu tuleb samasuguselt maksustada ning seda ka siis,

---

¹⁸ Schön, W. The Role of 'Commercial Reasons' and 'Economic Reality' in the 'Principle Purpose Test' under Art.29(9) OECD Model Tax Convention 2017. – Working Paper of the Max Planck Institute for Tax Law and Public Finance 2022/03, lk-d 4–5.

¹⁹ Navarro, A. The General Anti-Avoidance Rule of the EU Anti-Tax Avoidance Directive (ATAD GAAR): Interpretation and Implementation. – Working Paper of the Max Planck Institute for Tax Law and Public Finance 2024/08, lk 3.

²⁰ Kuźniacki, B. The GAAR (Article 6 ATAD). – Haslehner, W. et al (toim). A Guide to the Anti-Tax Avoidance Directive. Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited 2020, lk 129.

²¹ Grauberg, T. Õiguse kuritarvitamise doktriin maksuõigussuhte tõlgendamisel ja maksude vältimise tõkestamisel. – Juridica 2008/10, lk 665.

²² Kuźniacki 2020, lk 139–140.

²³ RKHKo 3-3-1-23-09, p 12.

²⁴ Nõukogu direktiiv (EL) 2016/1164, pp 11.

kui maksumaksjad on oma tegevusele valinud erinevad õiguslikud vormid. Just seda abstraktsemat eesmärki kuritarvituste vastased üldreeglid teenivadki.²⁵

Nimelt annab kuritarvituste vastane reegel maksuhaldurile võimaluse hinnata, kas toimingute faktoloogiale on maksumaksjad andnud asjakohase eraõigusliku vormi ning vajadusel saab maksuhaldur viimase ümber hinnata²⁶ ja valida tegevuse maksustamiseks selle sisuga paremini ühtiva õigusliku kvalifikatsiooni.²⁷ Seega annab kuritarvituste vastane säte lõppastmes maksuhaldurile õiguse otsustada, millal on tehingupooled lepinguvabadust kuritarvitanud, mis on iseenesest sekkumine eraõiguslike isikute privaatautonomiasse.²⁸ Alati on ka võimalik maksuõiguse sätteid lihtsalt teleoloogiliselt tõlgendada ja eesmärgipäraselt kohaldada, ilma kuritarvituste vastase üldreeglita. Ongi õigusteadlasi, kes seavad kuritarvituste vastaste (üld)reeglite vajalikkuse kahtluse alla, ent sellise lähenemisega suureneb õiguslik ebakindlus.²⁹ Konkreetne kuritarvituste vastane reegel annab õiguslikult selgema võimaluse ja aluse kuritarvitustele vastu astuda ning toob sisse spetsiifilise lävendi ehk välistab konkreetsemast piirist agressiivsema maksuplaneerimise lubatavuse.³⁰ Sedasi aitab hästi ja etteennustatavalt sisustatav kuritarvituste vastane üldreegel põhiõiguste riiveid vähendada ning loob suurema tasakaalu kuritarvituste vastase võitluse ja isikute valikuvabaduse austamise vahel.

Analüüsima ja otsustamaks, millises ulatuses maksureegel kohaldub, saab seejuures kasutada kõiki traditsioonilisi tõlgendusmeetodeid: keelelist, süstemaatilist, teleoloogilist ja ajaloolist,³¹ mida kõiki ka Riigikohus oma praktikas tunnustab.³² Kuritarvituste vastased üldreeglid ongi olemuselt lahtised ja lõppastmes on kohtute defineerida, mis on kuritarvitus ning kuidas seda oma õigussüsteemis defineerida ja piiritleda.³³

---

²⁵ Navarro, lk 5.

²⁶ Lopman, V. Majandusliku lähenemise põhimõte Eesti maksuõiguses. – *Juridica* 2005/75, lk-d 489–490.

²⁷ Vanasaun, I. Kas riigisisised maksudest hoidumise vastased seaduse sätted on vastuolus riikidevaheliste maksulepingutega? – *Juridica* 2018/10, lk 736.

²⁸ Maksukorralduse seaduse seletuskiri seisuga 01.07.2014. Rahandusministeeriumi kommentaarid. (Nüüdseks internetist kustutatud, fail autoril varasemast alla laetud), § 84 kommentaar.

²⁹ Schön, lk-d 7–8.

³⁰ Schön, lk 8.

³¹ Lehis, L. *Maksuõigus*. Tallinn: Juura 2012, lk 47.

³² RKHKo 3-3-1-72-03, p 15.

³³ Navarro, lk-d 4, 6.

1.1.2. MKS § 84 kuritarvituste vastase üldreegli eesmärk ja kohaldamise eeldused

2002. aastast on maksukorralduse seaduses olnud kuritarvituste vastane üldreegel järgmises sõnastuses:

„§ 84. Maksudest kõrvalehoidumise eesmärgil tehtavad tehingud ja toimingud

Kui tehingu või toimingu sisust ilmneb, et see on tehtud maksudest kõrvalehoidumise eesmärgil, kohaldatakse maksustamisel sellise tehingu või toimingu tingimusi, mis vastavad tehingu või toimingu tegelikule majanduslikule sisule.“

See on kohaldatav siis, kui muud, spetsiifilisemad kuritarvituste vastased sätted ei kohaldu ning teist õiguslikku võimalust olukorra maksustamiseks ei leidu,³⁴ kuigi tehing või tegevuskeem väärrib sisu poolest teistsugust maksustamist, kui maksumaksja sellele valitud õigusliku vormiga taotleb. MKS § 84 on kantud fundamentaalsest arusaamast, et „samad majanduslikud tulemused saavutanud, kuid erinevaid õiguslikke kujundusi kasutanud isikud maksustatakse MKS § 84 abil võrdselt.“³⁵ Sisuliselt on selle sättega Eesti õiguses konkretiseeritud maksuõiguses tähtsal kohal oleva majandusliku tõlgendamise põhimõte,³⁶ mida Riigikohus enne MKS § 84 loomist ja jõustumistki tunnistas.³⁷ Selle põhimõtte järgi tuleb maksustamisel lähtuda tehingu majanduslikust sisust ja mitte pelgalt valitud juriidilisest vormist.³⁸ MKS § 84 kohaldamiseks tulebki selgitada välja tehingu tegelik majanduslik sisu,³⁹ sest maksustamise eesmärgiks on lõppastmes reaalsed majanduslikud sooritused.⁴⁰

---

³⁴ Maksukorralduse seaduse seletuskiri seisuga 01.07.2014, § 84 kommentaar.

³⁵ Lopman 2005, lk 497.

³⁶ Tulumaksuseaduse muutmise seaduse eelnõu. 705 SE. – <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/97180f59-7b6f-4797-aa2d-d6604039633b/> (07.04.2025). Seletuskiri, lk 4.

³⁷ RKHKo 3-3-1-57-00, p 4.

³⁸ Erisused tulumaksuga maksustamisel. TuMS § 5¹ „Maksueelise saamise eesmärgil tehtav tehing“. Maksu- ja Tolliamet. – <https://emta.ee/ariklient/maksud-ja-tasumine/tulumaks-ja-sotsiaalmaks/erisused-tulumaksuga-maksustamisel/tums-ss-51-maksueelise-saamise-eesmargil-tehtav-tehing> (08.04.2025).

³⁹ Tulumaksuseaduse muutmise seaduse eelnõu. 705 SE. Seletuskiri, lk 5.

⁴⁰ Lopman 2005, lk 488.

Esiteks eeldabki Riigikohtu sõnul MKS § 84 vaikimisi, et õiguse kujundusvõimalusi on kuritarvitatud. Sellele viitavad näiteks tehingu selline ebakohasus olukorrale, et selle tegemine on mõeldav vaid seotud isikute vahel, samuti tehingule sobimatu õiguslik vorm, millega seejuures kaasneb maksueelis kohasema vormivalikuga võrreldes ning tehingu kohatu õigusliku kujunduse osas mõistlike eluliste ja maksustamisväliste majanduslike põhjuste puudumine.⁴¹ Samuti peab MKS § 84 rakendamiseks olema tuvastatud maksumaksja kuritarvitamisele suunatud kavatsus,⁴² kusjuures sätte kohaldamiseks piisab, kui maksudest kõrvalehoidumise eesmärk tuvastatakse ainult ühel tehinguosalisel.⁴³

Sellega seoses jääb teoreetiliselt üles võimalus, et kui isikul õnnestub tehingud teha maksuoptimaalsemal viisil näiteks rumalusest, siis sel juhul neid majandusliku sisu järgi ei maksustata. Esiteks on aga ebatõenäoline, et selline väidetav teadmatus maksuhalduri või kohtu hinnangus püsima saab jääda, sest ka MKS § 84 kohaldamise subjektiivset külge hinnatakse ennekõike objektiivsete asjaolude läbi.⁴⁴ Kui aga maksudest kõrvalehoidumise eesmärki ei ole võimalik välja selgitada ning maksukohustus jääb toimingute majandusliku sisu järgi määramata, siis pole see MKS § 84 olemusega vastuolus. Sätte eeldused on kumulatiivsed⁴⁵ ning samamoodi ei maksustata tehingut selle õiguslikust vormist erineva tegeliku sisu järgi, kui teistsuguse vormi valik oli muude asjaoludega põhjendatud.

MKS § 84 inspiratsiooniks oli selle Saksa analoog *Abgabenordnung* (AO) § 42.⁴⁶ Ka selle sätte kohaldamise lähtekoht on tehingute majandusliku sisu ja neile maksumaksja valitud õigusliku vormi kokkusobimatus. Õigusliku vormi ebakohasuse indikaator on näiteks keerulisema õigusliku konstruktsiooni valik lihtsama ja seega asjakohasema alternatiivi asemel.⁴⁷ Ka Saksamaal tunnistatakse isiku õigust valida tehingu jaoks maksunduslikult soodsaim lahendus, kui see on tehtud reaalsel majanduslikel põhjustel.⁴⁸ Just teised kaalukad põhjused tehingute valitud viisil tegemiseks, peale maksueelise saamise, on peamine viis välistamiseks

---

⁴¹ RKHKo 3-3-1-52-09, p 19.

⁴² Lopman 2005, lk 498.

⁴³ Lehis 2012, lk 55.

⁴⁴ RKHKo 3-3-1-79-11, p 20.

⁴⁵ RKHKo 3-3-1-52-09, p 16.

⁴⁶ Maksukorralduse seaduse seletuskiri seisuga 01.07.2014, § 84 kommentaar.

⁴⁷ Koenig, AO § 42/18–19.

⁴⁸ Koenig, AO § 42/21.

kuritarvituste vastase sätte kohaldamine.⁴⁹ Kuritarvituse toimepanija subjektiivse arusaama väljaselgitamine, miks tehinguteks selline skeem valida ning kas maksueelise saamine oli tema eesmärk, ei ole AO §-s 42 otseselt kajastatud ega Saksa kohtupraktikas sisuliseks arutelukohaks olnud. Juba tehingule kohatu ja seejuures reeglina keerukama õigusliku vormi valimine annab mõista, et isik soovis maksudest kõrvale hoiduda.⁵⁰

MKS § 84 rakendamise tagajärjena maksustatakse tehing selle majanduslikule sisule vastava õigusliku vormi järgi. Kuritarvituseks tunnistatud äriühingu kaudu vara müügi skeemi puhul saaks seega määrata tulumaksukohustuse TuMS § 15 lg 1 alusel müügieseme äriühingule võõrandanud füüsilisele isikule,⁵¹ kes peaks tulumaksu tasuma vastavalt vara võõrandamisest saadud kasule.

Seda, kas ja kuidas on äriühingu kaudu vara müümise skeemi puhul võimalik MKS § 84 eeldusi sisustada, käsitleb järgmine alapeatükk toetudes Riigikohtu halduskolleegiumi väljakujunenud praktikale.

1.2. MKS § 84 kuritarvituste vastase üldreegli kohaldatavaus äriühingu kaudu vara müügile Riigikohtu praktikas

Äriühingu kaudu vara müüki kui võimalikku maksukuritarvitust MKS § 84 mõttes on Riigikohtu halduskolleegium oma praktikas mitu korda käsitlenud. Teatud maani, kuniks tegemist pole kuritarvitusega, võib igaüks oma majandustegevuse korraldamisel võtta arvesse tekkivat maksukoormust ning alternatiivide vahel valides ei pea otsustama maksunduslikult koormavama kasuks.⁵² Lubatud maksuplaneerimise piir tuleb ette siis, kui tehingu õiguslik vorm selle majanduslikule sisule enam ei vasta ehk tehinguid moonutatakse maksuõiguse vastaselt.⁵³

---

⁴⁹ Klein, F. et al (hrsg). Abgabenordnung einschließlich Steuerstrafrecht. 18., völlig neubearbeitete Auflage. Beck: München 2024, § 42/71–72.

⁵⁰ Klein, AO § 42/75; Koenig, AO § 42/24.

⁵¹ RKHKo 3-3-1-79-11, p-d 27–28.

⁵² RKHKo 3-3-1-79-11, p 18.

⁵³ RKHKo 3-3-1-52-09, p 13.

Esiteks, MKS § 84 saab tulemuslikult kohaldada ainult sellises olukorras, kus on põhimõtteliselt saavutatav mingisugune maksueelis.⁵⁴ Selleks on vaja selgitada välja tehingu majanduslik sisu, sest MKS § 84 kohaldamine eeldab ebakõla tehingu sisu ja juriidilise vormi vahel, millest tulenevalt saaks tehingut pealtnäha soodsamalt maksustada, kui sisukohase õigusliku vormi valikul.⁵⁵ Äriühingu kaudu vara müügi korral tuleks selle ebakõla fikseerimise jaoks tuvastada, et sisuliselt sai võõrandamistehingust kasumit siiski füüsiline isik TuMS § 15 lg 1 mõttes,⁵⁶ mitte ei olnud tegemist äriühingu kapitaliseerimisega, mis on mitterahalise sissemakse õigusliku vormiga kokkusobiv majanduslik sisu.⁵⁷

Enamgi, maksuhaldur peab MKS § 84 kuritarvituse vastase reegli rakendamiseks tuvastama, et tehingutele ebakohase õigusliku vormi valik maksueelise saamiseks oli toimepanijate eesmärk.⁵⁸ MKS § 84 kohaldamist ei välista, kui pooltel oli peale maksueelise saamise teisigi eesmärke ja majanduslikke põhjendusi, ent sel juhul peavad need maksueelisega võrreldes teisejärgulised olema.⁵⁹

Eesmärgi tuvastamise jaoks ei pea nägema maksuskeemi toimepanijate mõttemaailma, mis polegi reeglina võimalik,⁶⁰ vaid eesmärk on väljaselgitatav objektiivsete asjaolude pinnalt. Näiteks saab arvesse võtta tehingu osapoolte isiklike sidemeid, tehingute ahela etteplaneeritust ja ajastust ning seda, kui selline tehingute ahel toimib ainult tervikuna ja mõni tehing üksikult oleks mõttetu.⁶¹ Samuti viitab kuritarvitusele tehingu õigusliku vormi ebakohasus võrreldes selleks tavaolukorras valitava ratsionaalsema vormiga, kui sellise vormivaliku tulemusel on võimalik saavutada maksueelis.⁶² Et aga oleks alust võimaliku kuritarvitaja subjektiivsete kaalutluste juurde liikuda, peab esmalt selgitama välja vastuolu tehingute vormi ja sisu vahel. MKS § 84 kohaldamise tingimused on kumulatiivsed ehk kui maksueelise tekkimise võimalust pole tehingu ebaehtsa vormivalikuga loodud, siis pole tarvis maksumaksja eesmärgi analüüsida,⁶³ sest MKS § 84 kohaldamine on niikuinii välistatud.

---

⁵⁴ RKHKo 3-3-1-79-11, p 27.

⁵⁵ RKHKo 3-3-1-79-11, p 19.

⁵⁶ RKHKo 3-3-1-23-09, p 20.

⁵⁷ RKHKo 3-3-1-15-11, p 16.

⁵⁸ RKHKo 3-3-1-79-11, p 21.

⁵⁹ RKHKo 3-3-1-79-11, p 20.

⁶⁰ RKHKo 3-3-1-52-09, p 15.

⁶¹ RKHKo 3-3-1-79-11, p-d 22–23.

⁶² RKHKo 3-3-1-15-11, p 16.

⁶³ RKHKo 3-3-1-52-09, p 16.

Peamine takistus, mille tõttu on Riigikohus oma lahendites tõdenud, et äriühingu kaudu vara müük ei kujuta endast kuritarvitust MKS § 84 mõttes, on et sedasi tegutsedes müüdava eseme äriühingule üle andnud füüsiline isik ei saa ise vara võõrandamisest TuMS § 15 lg 1 mõttes maksustatavat kasu. Kuivõrd vara läheb enne müüki juriidilise isiku omandisse, siis ei saa toimingute sisu järgi ilma täiendavate faktorite esinemiseta väita, et müügist saadud tulu oleks omistatav füüsilisele isikule. Füüsiline isik ja juriidiline isik, isegi kui esimene on viimase ainuosanik, on erinevad õigussubjektid ning neid ja nende vara ei saa automaatselt samastada.⁶⁴ Vastupidisel juhul tekiks näiteks uued probleemkohad näiteks osäühingute ja aktsiaseltside piiratud vastutuse tagamisel (ÄS § 135 lg 2, § 221 lg 2). Teisteski õiguskordades on kohtupraktikas tehingute maksustamise kontekstis rõhutatud, et kahte isikut ei saa kaalukate põhjendusteta samastada.⁶⁵ Samuti on Riigikohus hiljem ja muudes situatsioonides asunud seisukohale, et maksuhaldur ei saa niisama ümber hinnata omandisuhteid ning erinevates kontekstides, näiteks tsiviilõiguses ja maksumenetluses, ei saa samal varal olla erinevad omanikud.⁶⁶

Peale selle, et äriühingu kaudu vara müües nõuab majandusliku sisu ja vormi ebakõla täiendavat tõendamist ja konkreetseid põhjendusi, ei teki sellega seoses automaatselt maksueelist. Füüsiline ja juriidiline isik on endiselt eraldiseisvad õigussubjektid ning äriühingule kuuluvat raha ei saa osanik enda hüvanguks niisama kasutada. Maksueelise ja seega ka kuritarvituse olemasolu tuvastamiseks peavad vara müügist saadud raha ning selle eest soetatud hüved jõudma füüsilise isiku käsutusse – suurenema peab tema tegelik vara, mitte äriühingu oma.⁶⁷ Seega peaks maksuhaldur reeglina⁶⁸ MKS § 84 alusel tulumaksu määramiseks sellises olukorras tuvastama, kas ja kuidas on osanik kasutanud äriühingu vara eraotstarbel, näiteks andnud endale odavat või tasuta laenu, soetanud vara, mida reaalsuses saabki kasutada füüsiline isik äritegevuse väliselt.

---

⁶⁴ RKHKo 3-3-1-79-11, p 28; RKHKo 3-3-1-15-11, p 18; RKHKo 3-3-1-23-09, p 20; RKHKo 3-3-1-57-08, p 12.

⁶⁵ Aaltonen, E. GAAR of the Anti-Tax Avoidance Directive – Interpretation and Effects on the Finnish GAAR of VML sec. 28. Magistristö. Juhendaja Marjaana Helminen. Helsingi: Helsingi Ülikool 2017. – <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/1c963ec1-2e2e-46a8-a2b3-62fffe905abf/content> (26.04.2025), lk 70.

⁶⁶ RKHKo 3-3-1-78-16, p 23.

⁶⁷ RKHKo 3-3-1-79-11, p-d 30, 32.

⁶⁸ RKHKo 3-3-1-79-11, p 33.

Pelgalt asjaolust, et äriühing ei kasutanud müügist saadud raha kohe investeringuteks või muuks äritegevuseks ei saa järeldada, et tegemist on kuritarvitusega.⁶⁹ Nii väärtpaberitesse investeerides kui teisigi raha paigutamise võimalusi kaaludes ei sobi ostu sooritamiseks alati käesolev aeg, vaid mõistlikum võib olla soodsama hetke või turuseisundi ära ootamine.

Halduskolleegiumi kuritarvitusele viitavate asjaolude käsitleluses on erinevus olenevalt sellest, kas vara liigutati äriühingusse võõrandamise või mitterahalise sissemakse teel.⁷⁰ Nimelt sätestab TuMS § 15 lg 4 p 10, et tulumaksuga ei maksustata „tulu äriühingus osaluse (aktsiad, osad, osamaks, sissemakse) suurendamisest või omandamisest mitterahalise sissemakse teel“. Tegemist on realiseeritud tulu põhimõttest ajendatud⁷¹ erandiga TuMS § 15 lg-st 1. Tolle järgi, erandi puudumisel, maksustatakse mitterahaline sissemakse kui vara vahetamine osaluse vastu. Sellise toiminguga abstraktselt rikastumine ei anna füüsilisele isikule enda huvides kasutatavat tegelikku tulu.⁷² Sellega seoses on Riigikohus hinnanud, et kui vara on äriühingusse viidud mitterahalise sissemaksega, mitte müües, siis ei ole võimaliku kuritarvituse hindamisel vaja arvesse võtta näiteks asjaolusid, et vara edasimüümise peatne kohustus oli ette teada või et füüsiline isik poleks sellist tehingut teinud äriühinguga, mis pole tema kontrolli all.⁷³ Kuna TuMS § 15 lg 4 p 10 maksueelis on selleks seaduses ette nähtud, siis viitab mitterahalise sissemakse tegemine tehingu vormi kohasusele ning kõrvaldab kahtluse, kas üksteisest sõltumatud pooled sarnast tehingut teeks.⁷⁴

Selline eristus, kus kasu liigub mõlemal juhul ühingusse ning füüsiline isik loodab sellest kunagi või osaliselt ka kohe raha tagasi saada, on teatud määral küsitav. Siiski, põhjenduse sisuliseks vahetegemiseks saab leida kuritarvituste vastaste sätete üldloogikast, et kuritarvitatavat tehingute ahelat ilmestab ebakõla majandusliku sisu ja õigusliku vormi vahel.⁷⁵ Näiteks kui osanik soovib oma OÜ-d kapitaliseerida 10 000 euroga, siis on loogilisem ning ühingusse täiendava raha viimise sisuga kooskõllalisem variant teha kas selles suurusel rahaline sissemakse või siis mitterahaline sissemakse, kus sissemakse eseme väärtus on 10 000 eurot.

---

⁶⁹ RKHKo 3-3-1-79-11, p 34.

⁷⁰ RKHKo 3-3-1-59-09, p 18; RKHKo 3-3-1-52-09, p 18.

⁷¹ Lehis, lk 188.

⁷² Lehis, lk 180.

⁷³ RKHKo 3-3-1-59-09, p 18; RKHKo 3-3-1-52-09, p 18.

⁷⁴ Grauberg, T. Õiguse kuritarvitamise keelamise põhimõte: Euroopa Kohtu seisukohtade mõju liikmesriigi maksuõigusele. Doktoritöö. Juhendajad Irene Kull ja Lasse Lehis. Tartu: Tartu Ülikool 2018. – <https://dspace.ut.ee/items/c6d68289-d55b-4a17-a4df-fa501b16a05d> (26.04.2025), lk 136.

⁷⁵ Lopman 2005, lk 497.

Sama tulemuse OÜ kapitali tõusus saaks saavutada OÜ-le asja müügiga näiteks siis, kui osanik müüks ühingule 20 000 eurose väärtusega eseme 10 000 euro eest. Ka siis oleks ühing bilansil 10 000 euro võrra paremini kapitaliseeritud ning saaks eseme maha müüa, kui just raha ja mitte eset ennast vajab.

Müügi puhul aga liigub raha esmalt ühingust välja, mistõttu vajaks eseme äriühingule müük täiendavaid elulisi põhjendusi, eriti kui lõppeesmärk on ühingusse just raha juurde tekitada ning mitterahalise sissemakse ese on vaid selle vahend. Ratsionaalsem on kas ühingule kohe raha anda või kui mingil muul põhjusel on mõistlikum kapitaliseerimiseks kasutada vara, siis mitterahaline sissemakse edukaks tegemiseks ei pea ühingul endal tolle tehingu jaoks raha käepärast olema. Põhimõtteliselt on võimalik vara äriühingule müüa järelmaksuga, kuid selgi juhul säilib ühingust raha välja liikumise samm, olgugi et see leiab aset hiljem, mis ei ole otseses kooskõlas ühingu kapitaliseerimise eesmärgiga. Saksamaal on äriühingu vahendusel vara müügi puhul maksukuritarvituse indikaator, kui ainuosanik müüb vara ühingule, mis selle edasi müüb, aga ühing saab enamiku raha osanikule ostuhinna maksmiseks alles oma edasimüügist ning oma tegevusega ärilist väärtust juurde ei loo.⁷⁶ Seega võib järelmaksuga müük samuti tehingu kohatusele ja maksukuritarvitusele viidata, kui selle kasuks on otsustatud siis, kui ühingul endal pole raha, mille eest ostuhinda tasuda ehk ühingu roll müügiahelas on füüsilisest isikust müüja tulu teenimise perspektiivist olematu. Seega on vara äriühingule müük mitterahalise sissemaksega võrreldes mitme nurga alt kuritarvitusele lähem.

Riigikohtu käsitlesele, et füüsiline isik ei saa äriühingu kaudu vara müües kasu, ning sellest tulenevalt ka maksueelist, on vastu vaieldud.⁷⁷ Sedasi argumenteerimaks on rõhutatud muuhulgas Euroopa Kohtu praktikast läbi käinud suunisele, et arvesse peaks võtma tehingute osapoolte omavahelist seotust.⁷⁸ Samuti on leitud, et määrava tähtsusega peaks olema maksueelise saanud füüsilise isiku tegelik õigus otsustada müügist saadud raha kasutamise üle, mis tal reeglina äriühingu ainuosanikuna ka on, mitte Riigikohtu rõhutatud müügist saadud äriühingule kuuluva tulu füüsilise isiku erahuvides kasutamine.⁷⁹

---

⁷⁶ Klein, AO § 42/152.

⁷⁷ Grauberg 2010, lk 207.

⁷⁸ EKo C-255/02, *Halifax plc jt versus Commissioners of Customs & Excise*, ECLI:EU:C:2006:121, p 81.

⁷⁹ Grauberg 2010, lk 207.

Tehinguosaliste isiklike, majanduslike ja juriidiliste sidemetega arvestamist on Riigikohus vähemalt maininud kuritarvituse hindamisel arvestatava faktorina,⁸⁰ aga selle suhtelisest suurem tähtsusamine võib asjakohane olla. Halduskolleegium liikus selliste sidemete olemasolu mainimise juurest kohati sujuvalt edasi või lubas need lausa kõrvale jätta, kui vara viidi äriühingusse mitterahalise sissemakse teel ja mitte näiteks eset äriühingule kinkides või müües.⁸¹ Nõustuda ei saa aga argumendiga, et maksueelise tuvastamiseks peaks piisama kontrollist müügi tulemi üle ning seda ennekõike ühinguõiguslikel kaalutlustel. Lõppastmes on füüsilisel isikul alati kontroll äriühingu vara üle, kui ta on selle ühingu ainuosanik. Sisuliselt pelgalt isiku sellise staatuse tõttu maksueelise nägemine olukorras, kus äriühing võrreldes füüsilise isikuga kohe tulumaksu maksuma ei pea, laiendab kuritarvituskahtlust põhjendamatu suurele osale äriühingutest ja nende tegevusest. Selline lähenemine muudaks eelduslikult kuritarvitatavateks ka kõikvõimalikud muud äriiliinid, mida vara ühingusse paigutamise teha saab. Näiteks saaks selle loogika alusel ühingu antud üürikorterite väljauürimisest teenitud tulu samuti kohe füüsilisele isikule omistada. Isegi kui lisada kontrollikesksele kuritarvituseindikaatorile mõni lisatingimus, siis vähemasti mitterahalise sissemakse õigusinstituudi üldisele kasutatavusele mõjuks selline lähenemine negatiivselt.

Riigikohtu praktika on läbivaldvalt kantud suuresti samadest tunnusjoontest, mida järgides on halduskolleegium jõudnud järelduseni, et äriühingu kaudu vara müügi puhul ei ole kuritarvituse tuvastamine ilmselge. Vastupidi, selleks, et tegemist saaks olla kuritarvituse ja mitte ühingu kapitaliseerimisega, milleks mitterahaline sissemakse on mõeldud, tuleb maksuhalduril nii mõndagi asjaolu täiendavalt tõendada, eriti kui füüsiline isik on vara ühingu üle andnud mitterahalise sissemakse teel, mitte näiteks müügiga. Sellest praktikast on Eesti kohtud lähtunud viimase ajani.⁸²

Saksa õiguskirjanduses on leitud, et asjaolu, et müügitehing konstrueeritakse nii, et vara müüjaks on keegi teine kui seda relevantse tehingute ahela alguses omanud isik, ei viita kuritarvitusele, kui tehingud pole näilikud. Ka see isik, kes lõpuks vara müüb, on maksumaksja, kelle tulu on seaduses ettenähtud juhtudel ja ulatuses tulumaksuga maksustatav.⁸³ Tõik, et seadusandja on juriidilistele isikutele kehtestanud mõneti soodsama maksurežiimi kui

---

⁸⁰ RKHKo 3-3-1-79-11, p 23.

⁸¹ RKHKo 3-3-1-59-09, p 18; RKHKo 3-3-1-52-09, p 18.

⁸² TlnRnKo 28.02.2025, 3-22-1147/29, p-d 19–21, 24.

⁸³ Klein, AO § 42/152.

füüsilistele isikutele, näiteks väiksema maksumäära või maksu hilisema kohaldamise näol, ei too iseenesest kaasa kuritarvitust.

Relevantsemat võrdluskohta äriühingu kaudu vara müügi skeemi maksukuritarvituseks käsitlemisele lähedaste õiguskordadega riikide kõrge õigusteadusliku tasemega allikates ei leidu, kui sellised üldteoreetilised tõdemused. Näiteks põhilised olukorrad, kus Saksamaal on seadset, MKS § 84 inspireerinud kuritarvituste vastast üldreeglit kohaldatud või selle kohaldamise võimalikkust kohtus analüüsitud, ei paku asjakohast võrdlusmomenti.⁸⁴ Samuti puudub adekvaatset kõrvutamist võimaldav tüüpiline Soome maksuõiguses.⁸⁵ Ka Lätis, kus kehtib juriidilistele isikutele Eestiga sarnane edasilükatud tulumaksusüsteem,⁸⁶ ei ole sealse maksukuritarvituste vastase üldreegli, *par nodokļiem un nodevām* artikli 23 lõike 14,⁸⁷ kohaldatavust äriühingu kaudu vara müügi või analoogsetele skeemidele Läti Ülemkohtus⁸⁸ ega õiguskirjanduses analüüsitud. Euroopa Liidus saab Eesti stiilis juriidilise isiku tulumaksusüsteemi valida veel Poolas,⁸⁹ ent sealgi ei paista äriühingu kaudu vara müümise skeem teemaks tõusnud olevat.⁹⁰

Kui Riigikohtu halduskolleegiumi senine praktika on ka TuMS § 5¹ kohaldamisele osaliseltki ülekantav ning tolle sätte eelduste süvendatud analüüs ei kummuta Riigikohtu MKS § 84 kontekstis võetud põhimõttelisi seisukohti, siis on suurima tõenäosusega ka uue kuritarvituste vastase üldreegli alusel keeruline äriühingu kaudu vara müüki maksualaseks kuritarvituseks tunnistada, kui vara ühingusse viimisel on tegemist selle kapitaliseerimisega.

---

⁸⁴ Koenig, AO § 42/70–77; Klein, AO § 42/160–167.

⁸⁵ Veron kiertämmissäännöksen soveltaminen. Verohallinto. – <https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/49027/veron-kiertamissaannoksen-soveltaminen/> (27.04.2025).

⁸⁶ Corporate income tax. State Revenue Service. – <https://www.vid.gov.lv/en/corporate-income-tax> (26.04.2025).

⁸⁷ Beleviča, M., Grasis, J. General Anti-Avoidance Rule in Latvian Tax Law. – *Acta Universitatis Danubius, Juridica* 2016/1, lk 98.

⁸⁸ Par nodokļiem un nodevām. Likumi.lv. – <https://likumi.lv/ta/id/33946-par-nodokliem-un-nodevam> (26.04.2025).

⁸⁹ Estoński CIT. Ministerstwo Finansów. – <https://www.podatki.gov.pl/cit/estonski-cit/> (27.04.2025).

⁹⁰ Kondej, M., Krempa, S. Polish General Anti-Avoidance Rule. Proper ATAD implementation or an instrument providing the Polish tax authorities with unlimited power? – Löhning, M. et al (toim). Fair taxes or budget revenues at any price? Polish tax law in the post-BEPS era. Viin: Böhlau 2022, lk-d 79–81; Jegorov, D. jt. Estonian corporate tax: Lessons for Poland. Estoński CIT – lekcje dla Polski. – mBank – CASE Seminar Proceedings 2020/163; Bielecka, K., Samborska, A. Estonian CIT in Poland: Selected interpretations and judgments | News Flash. – Accace. – <https://accace.com/estonian-cit-in-poland/> (27.04.2025).

2. ÄRIÜHINGU KAUDU VARA MÜÜGI MAKSUSTATAVUS TUMS § 5¹ KURITARVITUSTE VASTASE ÜLDREEGLI ALUSEL

2.1. TuMS § 5¹ kuritarvituste vastase üldreegli taust ja sätte edasine käsitus

Majanduskoostöö ja Arengu Organisatsiooni (OECD) viimase aja peamiseid maksualaseid ettevõtmisi on maksubaasi õõnestamise ja kasumi ümberpaigutamise vastane algatus.⁹¹ Sellega kaasa minnes on Euroopa Liit direktiiviga kehtestanud ühtse üldise kuritarvituste vastase reegli, mida kohaldada fiktiivsete tehingute kõrvale jätmiseks nii siseriiklike kui rahvusvaheliste maksualaseid kuritarvitusi hõlmavate skeemide puhul.⁹² Selleks loodigi võimalikult laia kohaldamisalaga, ent võrdlemisi ebamäärane kuritarvituste vastane reegel, mis vähemasti osaliselt peaks potentsiaalset maksukuritarvitajat seeläbi heidutama.⁹³ OECD ja Euroopa Liidu initsiatiivi eesmärk on tagada nii õiglasem maksusüsteem kui ka suurendada avalikku usaldust maksukorralduse õigluse suhtes.⁹⁴

Eesti õiguses on ATAD-i üldine kuritarvituste vastane reegel võetud üle⁹⁵ 1. jaanuaril 2019 jõustunud TuMS § 5¹ järgmises sõnastuses:

„§ 5¹. Maksueelise saamise eesmärgil tehtav tehing

Tulumaksuga maksustamisel ei võeta arvesse tehingut või tehingute ahelat, mille põhieesmärk või üks põhieesmärkidest on saada maksueelis, mis on vastuolus kohaldatava maksuõiguse või välislepingu sisu või eesmärgiga, ja mis ei ole kõiki asjasse puutuvaid asjaolusid arvesse võttes tegelik. Tehingute ahel võib koosneda rohkem kui ühest vaheastmest või osast.

Tehingut või tehingute ahelat ei peeta tegelikuks, kui see ei ole tehtud reaalsetel elulistel või ärilistel põhjustel, mis kajastavad tehingu tegelikku majanduslikku sisu.“

---

⁹¹ Nõukogu direktiiv (EL) 2016/1164, pp 1.

⁹² Nõukogu direktiiv (EL) 2016/1164, pp 11.

⁹³ Kuźniacki, B. The C.J.E.U. Case Law Relevant to the General Anti-Avoidance Rule (G.A.A.R.) Under the Anti-Tax Avoidance Directive (A.T.A.D.). – University of Bologna Law Review 2019/2, lk-d 263–264.

⁹⁴ Nõukogu direktiiv (EL) 2016/1164, pp 1.

⁹⁵ Tulumaksuseaduse muutmise seaduse eelnõu. 705 SE. Seletuskiri, lk 4.

Eesti õigusesse üle võetud uus kuritarvituste vastane üldreegel on laiema kohaldamisalaga kui direktiivi oma, mis kohaldub vaid juriidilise isiku tulumaksule (ATAD art 1). TuMS § 5¹ alusel saab tehingute kuritarvituseks hindamise tagajärjel määrata tulumaksukohustuse ka füüsiliste isikute puhul. See täiendus oli vajalik, et täita OECD maksubaasi õõnestamise ja kasumi ümberpaigutamise ennetamiseks maksulepingutega seotud meetmete rakendamise mitmepoolse konventsiooni nõudeid.⁹⁶ Tolle rahvusvahelise lepinguga hakkas Eesti sõlmitud topeltmaksustamise vältimise lepingutele kohalduma uus lepingutespetsiifiline kuritarvituste vastane reegel, mis kohaldub ka füüsilistele isikutele⁹⁷ ning tervikliku kuritarvituste vastase kaitse huvides tuli seegi siseriiklikusse õigusesse edasi kanda.⁹⁸ Kuna too reegel oli sama päritolu tõttu ATAD art-ga 6 muus osas samasugune, kui isikuline kohaldamisala, siis lihtsuse huvides kaeti mõlemad tulumaksuseaduses ühe sättega.⁹⁹ TuMS § 5¹ laiendatud kohaldamisala võimaldabki seda kuritarvituste vastast reeglit äriühingu kaudu vara müügi skeemile kohaldada, sest kuigi maksukohustuse edasilükkamist võimaldab juriidilistele isikutele kohalduv maksurežiim, siis kuritarvituse korral vastavalt tehingute ahela majanduslikule sisule määratav maks oleks füüsilise isiku tulumaks.¹⁰⁰

TuMS § 5¹ sätte taust tähendab, et selle tõlgendamisel saab kasutada nii direktiivi ettevalmistamise kohta käivaid kui ka OECD materjale. Samuti on relevantne Euroopa Kohtu praktika. Kuigi otsesed maksud kuuluvad liikmesriikide pädevusse, siis on Euroopa Kohus olnud järjepidevalt seisukohal, et maksustamine peab siiski toimuma kooskõlas Euroopa Liidu õigusega, sealhulgas kuritarvituste vastaste sätete rakendamisel.¹⁰¹ Kuigi vähemasti tehingute tegelikkuse hindamise standardi osas võeti direktiivi sätte koostamisel eeskujuna Euroopa Kohtu praktikast,¹⁰² siis tehingute ahela kuritarvitus olemise lävend liikus kohati madalamaks, kui kohtu senine praktika.¹⁰³ On välja pakutud, et OECD maksubaasi õõnestamise ja kasumi ümberpaigutamise vastane algatus andis Euroopa Liidu seadusandjale vastupandamatu

---

⁹⁶ Tulumaksuseaduse muutmise seaduse eelnõu. 705 SE. Seletuskiri, lk 4.

⁹⁷ Maksubaasi kahandamise ja kasumi ümberpaigutamise ennetamiseks maksulepingutega seotud meetmete rakendamise mitmepoolne konventsioon. – RT II, 18.12.2019, 2, art 7.

⁹⁸ Tulumaksuseaduse muutmise seaduse eelnõu. 705 SE. Seletuskiri, lk 4.

⁹⁹ Tulumaksuseaduse muutmise seaduse eelnõu. 705 SE. Seletuskiri, lk 4.

¹⁰⁰ RKHKo 3-3-1-79-11, p 28.

¹⁰¹ Traut, N., de Resende, G. W. Anti-Avoidance Jurisprudence in Direct Taxation: The CJEU Between Politics and Certainty. – Intertax 2024/3, lk 226.

¹⁰² Proposal for a COUNCIL DIRECTIVE laying down rules against tax avoidance practices that directly affect the functioning of the internal market. COM/2016/026 final - 2016/011 (CNS). – <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM%3A2016%3A26%3AFIN> (12.04.2025), p 5.

¹⁰³ Kuźniacki 2020, lk 133.

võimaluse kuritarvituse tuvastamist ja selle pinnalt maksu määramist senisega võrreldes lihtsamaks muuta.¹⁰⁴ TuMS § 5¹ tuleb igal juhul tõlgendada Euroopa Liidu õigusega kooskõllaliselt,¹⁰⁵ lähtugu see siis direktiivi tekstist või seda edasi arendavast Euroopa Kohtu praktikast.

Seoses asjaoluga, et TuMS § 5¹ on kohaldatav füüsilise isiku tulumaksu puudutavatele kuritarvitustele, võib tekkida küsimus, mis ulatuses on Euroopa Kohus pädev sellise direktiivi miinimumnõuetest kaugemale ulatuva siseriikliku õiguse sätte osas seisukohta võtma. Euroopa Kohtu enda praktikast tulenevalt neil selline pädevus siiski on¹⁰⁶ ning Euroopa Liidu õiguse ühetaolise kohaldamise huvides ei olekski mõistlik taolisi küsimusi Euroopa Kohtu pädevusest väljaspool hoida.¹⁰⁷ Seega on uurimuse raames asjakohane analüüsida relevantset Euroopa Kohtu praktikast ning elulise vaidluse kohtusse jõudes on võimalik Euroopa Kohtult eelotsust küsida. Mõlemat hoolimata sellest, et äriühingu kaudu vara müümise tehingute ahel saab TuMS § 5¹ alusel olla kuritarvituseks maksustatav vaid tänu sätte direktiivist laiemale kohaldamisalale.¹⁰⁸

Uurimuse see peatükk käsitleb TuMS § 5¹ kõigepealt võrdlevalt MKS § 84 kuritarvituste vastase reegluga. Selle tulemusele toetudes vaatab tagasi eelnevalt käsitletud MKS § 84 kohta käiva kohtupraktika juurde, et analüüsida, kas tolle sätte alusel äriühingu kaudu vara müüki käsitlev Riigikohtu praktika on mingis ulatuses üle kantav TuMS § 5¹ kohaldamisele äriühingu kaudu vara müügile. TuMS § 5¹ enda alusel sisulist kuritarvitusi käsitlevat kohtupraktikat magistr töö kirjutamise ajal ei ole.

Sellele järgneb sisuline analüüs, kuidas ja mis tingimustel on TuMS § 5¹ kohaldatav äriühingu kaudu vara müügi skeemile. Esiteks kontroll, kas uus üldine kuritarvituste vastane reegel on olukorrale üldse kohaldatav ning seejärel selle kohaldamise konkreetsete eelduste analüüs. Kuigi sätte eeldused on kumulatiivsed ehk TuMS § 5¹ lg 1 kohaldamise välistab juba see, kui üks neist pole täidetud, siis põhjalikkuse huvides käsitleb magistr töö kõiki eeldusi ning nende

---

¹⁰⁴ Kuźniacki 2020, lk 144.

¹⁰⁵ Ginter, C., Schasmin, P. Euroopa Liidu direktiivide mõistmine ja mõju. – *Juridica* 2021/2, lk 141.

¹⁰⁶ EKo C-297/88 ja C-197/89, *Massam Dzodzi versus Belgia riik*, ECLI:EU:C:1990:360, p-d 33–39; Kuźniacki 2020, lk 130.

¹⁰⁷ Navarro, lk 37.

¹⁰⁸ Tulumaksuseaduse muutmise seaduse eelnõu. 705 SE. Seletuskiri, lk-d 5–6.

osi. Analüüsist võib selguda, et mõne tingimuse täitmine on äriühingu kaudu vara müümisel lihtsam või keerulisem ning sel juhul annab lõppjäreldusele kindlust vaid sätte terviklik analüüs, mis käsitleb kõigi eelduste täitmise võimalikkust uuritava skeemi puhul. Kui peaks selguma, et TuMS § 5¹ ei saa äriühingu kaudu vara müügile kohaldada lausa sätte kõigi eelduste reeglina täitmata olemise tõttu, siis on iga üksiku tingimuse elulise situatsiooni spetsiifilistest oludest tulenev täidetud väiksem oht, et tehingute ahel maksustatakse kuritarvituse tõttu füüsilise isiku kasuna vara võõrandamisest.

Kuivõrd magistr töö teema on TuMS § 5¹ rakendatavus just äriühingu kaudu vara müügile, siis on sätte kohaldamise eelduste puhul töös rõhuasetus elementidel ja probleemkohtadel, mis selleks vajalike tehingute ahela kontekstis ennekõike tõusetuvad. Näiteks piiriülest elementi sisaldavate tehingute kontekstis olulist kuritarvituse indikatsiooni pakkuvaid tegureid edasine analüüs ei käsitle.

ATAD art 6 eeldused on teatud ulatuses läbi põimunud¹⁰⁹ ning see asjaolu kandub üle ka TuMS § 5¹ eelduste analüüsile. Sätte elemendid kattuvad omavahel või kaotavad kohati eraldiseisva tähenduse, kui üks või teine eeldus juba täidetud on.¹¹⁰ Näiteks subjektiivne külg, isiku eesmärk saada maksueelne ning selle suhteline tähtsus, on tihedalt seotud tehingu või tehingute ahela tegelikkusega, nagu on käsitletud all. Seetõttu ei saa TuMS § 5¹ ja selle äriühingu kaudu vara müügile kohaldatavuse analüüsi lõpuni rangelt eraldiseisvateks eeldusteks lahti võtta ning ka uurimuse alajaotustes on seepärast põhjust varem käsitletud elementide juurde uues kontekstis naasta.

---

¹⁰⁹ Kuźniacki 2020, lk 167.

¹¹⁰ Navarro, lk 8.

2.2. TuMS § 5¹ kuritarvituste vastase üldreegli ja MKS § 84 kuritarvituste vastase üldreegli võrdlus ning Riigikohtu senise praktika ülekantavus TuMS §-le 5¹

2.2.1. TuMS § 5¹ kuritarvituste vastase üldreegli võrdlus MKS § 84 kuritarvituste vastase üldreegliga

TuMS § 5¹ eesmärk, nagu ka MKS § 84 puhul, on olla lünki täitev viimane kaitseliin muude kuritarvitusi takistavate sätetega reguleerimata maksualaste kuritarvituste vastu.¹¹¹ Nagu on näha juba kahe sätte erinevast sõnastusest, ei pruugi nende kohaldamise eeldused ühtida. Tegemaks erinevuste mastaap kindlaks, tuleb sätteid kohtupraktikast ja õiguskirjandusest lähtudes sügavamalt analüüsida.

Näiteks saab erisusena välja tuua, et erinevalt MKS §-st 84 ei pea TuMS § 5¹ kohaldamiseks olema maksueelise saamine tehingute ahela ainus eesmärk, vaid piisab, kui see on vähemalt üks maksumaksja põhieesmärkidest¹¹² ning sellest tulenevalt peaks maksuhalduri tõendamiskoormis madalam olema.¹¹³ Siiski on Riigikohus oma MKS § 84 käsitluses jätnud lauale võimaluse kohaldada toda sätet samuti olukorras, kus peale maksueelise on tehingute ahela toimepanijal teisigi eesmärke, ent need jäävad maksueelisega võrreldes teisejärguliseks.¹¹⁴ Seega selle osas, kui suhteliselt tähtis eesmärk peab olema maksueelise saamine, ei ole kahe sätte kohaldamisel sisulist vahet. Subjektiivse poole peamine erinevus seisneb selles, kas tehingute ahela teised eesmärgid võivad olla maksueelise saamisega võrreldava tähtsusega, nagu lubab TuMS § 5¹, või peavad need hoopis ebaolulised olema, nagu nõuab MKS § 84 praktika, et neist hoolimata saaks skeemi vastava kuritarvituste vastase sätte alusel ümber kvalifitseerida.

Pealtnäha seisneb markantsem erinevus tulumaksuseaduse seletuskirja¹¹⁵ ning seda kordava MTA juhendi¹¹⁶ järgi selles, et TuMS § 5¹ kohaldamiseks puudub tehingu majandusliku sisu

---

¹¹¹ Tulumaksuseaduse muutmise seaduse eelnõu. 705 SE. Seletuskiri, lk 6.

¹¹² Erisused tulumaksuga maksustamisel. TuMS § 5¹ „Maksueelise saamise eesmärgil tehtav tehing”.

¹¹³ TlnRnKo 12.12.2019, 3-18-979/42, p 31.

¹¹⁴ RKHKo 3-3-1-79-11, p 20.

¹¹⁵ Tulumaksuseaduse muutmise seaduse eelnõu. 705 SE. Seletuskiri, lk 3.

¹¹⁶ Erisused tulumaksuga maksustamisel. TuMS § 5¹ „Maksueelise saamise eesmärgil tehtav tehing”.

väljaselgitamise vajadus. Samuti saab tehingu väidetavalt lihtsalt maksuarvestusest kõrvale jätta – seda ei pea kuidagi ümber kvalifitseerima. Veel üks vahe seisnevat selles, et MKS § 84 sai kohaldada vaid siis, kui maksumaksja üritas maksudest täielikult kõrvale hoiduda ning alles TuMS § 5¹ võimaldavat rünnata skeeme, kus taotleti vaid kunstlikult soodsama maksutagajärje saavutamist.¹¹⁷ Viimaks, MTA juhendis on toodud välja seletuskirjast puuduv seisukoht, et maksueelise saamiseks loodud skeemi puhul on seda võimalik TuMS § 5¹ alusel kuritarvitusena maksustada sõltumata tehingu sisust ja vormist, sealhulgas juhul, kui tehingu jaoks valitud vorm ja selle sisu on omavahel kooskõlas.¹¹⁸

Nende seisukohtadega ei saa lõpuni nõustuda. Esiteks tuleb välja tuua teiste seas advokatuuri maksuõiguskomisjoni seisukoht,¹¹⁹ et majandusliku sisu väljaselgitamine on endiselt oluline hindamaks, kas kuritarvituste vastase reegli kohaldamise eeldused on täidetud,¹²⁰ rääkimata selle vajadusest sättega maksutulemuse saavutamiseks.¹²¹ Sõna „sisu“ puudumine TuMS § 5¹ sõnastuses ei anna alust vaadata vaid tehingutele valitud õiguslikku kujundust, sest, esiteks läheks see vastuollu majandusliku tõlgendamise põhimõttega, mis nõuab maksustamist lähtuvalt majanduslikust sisust, mitte vormist.¹²² Otsesemaks takistuseks tehingu sisu välja selgitamata jätmisel TuMS § 5¹ kohaldamisel on asjaolu, et muud moodi kui tehingu sisu pinnalt pole võimalik hinnata, kas tehingu jaoks valitud vorm on tegelik või mitte,¹²³ mis on uue kuritarvituste vastase reegli üks eeldus.

Nii tehingute tegeliku majandusliku sisu kindlakstegemise vajaduse kui nende ümberkvalifitseerimise tarbetuse, mis on tehingute sisu ja vormi ebakõladega tihedalt seotud, seab kahtluse alla ka vajadus pärast kuritarvituste vastase sätte kohaldamist alternatiivne, õigem maksukäsitlus määrata. Olgugi, et TuMS § 5¹ alusel ei võeta tulumaksuga maksustamisel sätte järgi kuritarvitavaks hinnatud tehingut või tehingute ahelat arvesse, siis faktiliste asjaolude kogum väär kuritarvitava teguviisi taga jääb alles ning just selle alusel,

---

¹¹⁷ Tulumaksuseaduse muutmise seaduse eelnõu. 705 SE. Seletuskiri, lk 5.

¹¹⁸ Erisused tulumaksuga maksustamisel. TuMS § 5¹ „Maksueelise saamise eesmärgil tehtav tehing”.

¹¹⁹ Lopman, V. Seisukoht Maksu- ja Tolliameti juhendi „*Debt push-down* tehingute maksukäsitlus“ eelnõu osas. – Eesti Advokatuuri maksuõiguse komisjon. – <https://cms.advokatuur.ee/app/uploads/2024/03/seisukoht.pdf> (07.04.2025), lk 9.

¹²⁰ Grauberg 2018, lk 98.

¹²¹ Kuźniacki 2020, lk 138.

¹²² Lehis, lk 49.

¹²³ Grauberg 2018, lk 65; Navarro, lk 16.

mis alles jääb, saab maksu määrata.¹²⁴ Selleks, et päriselt arvesse võetavatele tehingute ahelale adekvaatne maksukäsitus anda, peab nende sisu hindama ning kui kuritarvituse tuvastamise osana on maksumaksja enda tehingutele antud käsitlus kummutatud, siis tuleb tehingutele alternatiivne käsitlus leida. Tehingu tegelikku sisu ja asjakohast kvalifikatsiooni kindlaks määramata võiks pealtnäha, utreeritult, tehingute maksukäsitluse meelevaldselt ning faktidest sõltumata määrata, olgu valik siis palk, dividend, kasu vara võõrandamisest, erisoodustus või näiteks hoopis lahkumismaks.

Järgmiseks väide, et MKS § 84 sai kohaldada vaid siis, kui maksumaksja üritas maksudest täielikult kõrvale hoiduda ning vaid TuMS § 5¹ alusel saab ümber kvalifitseerida ka sellist skeemi, kus taotletakse vaid kunstlikult soodsama maksutagajärje saavutamist. Miks seisukoht paika ei pea, saab illustreerida näitega. Nimelt, sellise seisukohaga pealtnäha tunnistavad seadusandja ja juhendi koostaja, et MKS § 84 ei olekski mitte mingil tingimusel äriühingu kaudu vara müügi skeemile kohaldatav. Seda isegi mitte kõige ilmselgema isikliku ja äriühingu rahakoti sassi minemise olukorras, kus Riigikohtu halduskolleegiumi seatud kõik täiendavat tõendamist vajavad asjaolud oleks kummutatud ning vara müügist saadud kasu eest ostaks füüsiline isik endale igapäevast piima ja saia.

Maksueelis, mida äriühingu kaudu vara müügi kuritarvitamisega on võimalik saavutada, seisnebki selles, et füüsilise isiku tulumaks rakenduks vara müügist teenitud kasumile rangelt samas maksustamisperioodis, ent äriühingutele kohalduva edasilükatud tulumaksurežiimi väärkasutuse tõttu saab selle liigutada ajas edasi hetkeni, mil kasum formaalselt äriühingust väljub, näiteks dividendi või erisoodustuse näol.¹²⁵ Füüsilise isiku tegeliku ja otsese kasu saamine vara müügi tulemist on endiselt maksustatav, aga see lükkub ajas edasi. Seda tunnistab ka MTA juhend.¹²⁶ Maksukohustuse edasilükkamine kujutab endast maksueelist ehk soodsamat maksutagajärge,¹²⁷ mitte maksukohustuse täielikku ära kaotamist. Riigikohuski seadis oma praktikas äriühingu kaudu vara müümise skeemile vaid tingimused, mida tõendada tuleb, et seda saaks MKS § 84 alusel kuritarvituseks pidada, mitte ei välistanud kategooriliselt tolle sätte kohaldamise olukorrale, kui tegemist ei olnud äriühingu reaalse

---

¹²⁴ Kuźniacki 2020, lk-d 138, 168–169.

¹²⁵ Grauberg 2018, lk 135; Künnapas 2020, lk-d 112–113.

¹²⁶ Erisused tulumaksuga maksustamisel.

¹²⁷ Lopman 2005, lk 499; OECD Model Tax Convention on Income and on Capital (Condensed Version). OECD Publishing 2017. – https://www.oecd.org/en/publications/model-tax-convention-on-income-and-on-capital-condensed-version-2017_mtc_cond-2017-en.html (07.04.2025), art 29/175.

kapitaliseerimisega.¹²⁸ Seega oli pelgalt soodsamat maksutagajärge taotlev skeem samuti MKS § 84 alusel kuritarvituseks kvalifitseeritav.

Viimaks jääb välja toodud erinevustest selgusetuks väide, et tehing on TuMS § 5¹ alusel maksustatav ja seega pole tegelik ka siis, kui tehingu sisu ja vorm on omavahel kooskõlas.¹²⁹ Pealtnäha tuleks tolle arusaama jaatamiseks asuda seisukohale, et mingisuguse vormiga tehingud peaksid sel juhul olema sisust hoolimata alati maksustatavad või hoopis keelatud, et neid isegi sisuga sobivaima vormi valikul saaks TuMS § 5¹ alusel maksustamisel mitte arvesse võtta. Igatahes ei ole selge, miks on maksustamine võimalik alles kuritarvituste vastase reegli ja mitte maksuseaduse mõne tavalise maksu määramise aluseks oleva sätte järgi, kui väidetavalt maksustataks olukorda, kus tehingu sisu ja vorm on kooskõlas ehk tehingut pole juriidilise vormi valikuga liigutatud sisule sobimatu maksusätte alla.

Võibolla toetab taolist käsitlust tehingu tegelikkuse osas see, et tegelikkuse mõõdupuu ei ole TuMS § 5¹ puhul mitte otseselt selle sisu ja vormi kokkusobimine, vaid tehingu tegelikku majanduslikku sisu kajastavate reaalse eluliste või äriliste põhjuste olemasolu (TuMS § 5¹ lg 2). Praktikaks on siiski keeruline konstrueerida olukorda, kus tehing ei ole tegelik TuMS § 5¹ mõttes seetõttu, et maksumaksja valis tehingu tegelikku majandusliku sisu kajastava vormi, ent ei suuda seda eluliselt ja äriliselt põhjendada.¹³⁰ Isegi aga, kui selline olukord saab tekkida, tõusetuvad küsitavused tehingu TuMS § 5¹ alusel kuritarvitavaks hindamise võimalikkuse osas seetõttu, et sätte eeldused on kumulatiivsed ning tehingu sisu ja vormi kokkulangemine seab kahtluse alla teistegi eelduste täidetavuse.¹³¹

Näiteks tekib veel küsimus, kus üldse peitub võimalik maksueelis, mis eesmärgiks seada, olukorras, kui tehingut või tehingute ahelat peaks maksustama kuritarvituste vastase reegli kohaldamise järgselt valitud õigusliku vormi taga peituva tegeliku sisu järgi, aga sisule teist, asjakohasemat ja seega teisiti maksustatavat vormi polegi anda. Teisisõnu, kui nii tehingutele valitud õiguslik vorm kui ka majanduslikule sisule vastav asjakohasem õiguslik vorm on

---

¹²⁸ RKHKo 3-3-1-79-11, p-d 20, 28.

¹²⁹ Erisused tulumaksuga maksustamisel. TuMS § 5¹ „Maksueelise saamise eesmärgil tehtav tehing”.

¹³⁰ Kuźniacki 2020, lk 141.

¹³¹ Kuźniacki 2020, lk-d 152–153.

samad, siis on sama ka nende maksukäsitlus. Maksueelis eeldab aga erinevust kahe käsitluse vahel.¹³²

Viimaks kummutab taolist tõlgendust asjaolu, et tehingu sisu ja vormi ühtimise olukorras vajab kõrgendatud tõendamist saadava maksueelise vastuolu kohaldatava maksuõigusega,¹³³ mis on samuti üks TuMS § 5¹ kohaldamise kumulatiivsetest eeldustest. Kui tehingu sisule on korrektseim anda selline õiguslik vorm, siis eelduslikult ongi valitud vormile kohalduv maksusäte tehingu sisuga kooskõlas ehk on parim alus sellise majandusliku sisu maksustamiseks. Vastupidise käsitluse võimalikkus vajaks kõrgendatud lävendiga tõendust.

TuMS § 5¹ loomist ja kohaldamist selgitavates materjalides mainitud selle sätte ja MKS § 84 erinevustest jääb seega alles vaid esimesena käsitletud maksueelise saamise eesmärgi suhteline tähtsus võrreldes maksumaksja teiste võimalike eesmärkidega. Ka neist TuMS § 5¹ kommenteerivatest materjalidest kaugemale vaadates on kaks sätet suures ulatuses sarnased, mis tuleneb suuresti maksukuritarvituste vastaste reeglite üldisest loogikast.¹³⁴ Mõlema puhul tuleb lisaks subjektiivsele elemendile maksuhalduril tuvastada tehingute ahela ebakohasus või mittetegelikkus ehk reaalsete põhjendustega katmata õigusliku vormi valik.¹³⁵ Samuti peab sedasi toimides tekkima maksueelis, mille võimalikkus ei olnud seda mittetegelike tehingutega saavutatud vormi aluseks oleva maksuõiguse eesmärk.¹³⁶ Kuigi allolev TuMS § 5¹ eelduste ja elementide detailne analüüs võib esile tuua spetsiifilisi erinevusi selle sätte ja MKS § 84 kohaldamise eeltingimustes, siis suures plaanis kahe kuritarvituste vastase üldreegli rakendamise eeldused kattuvad.

2.2.2. Riigikohtu MKS § 84 alusel äriühingu kaudu vara müüki käsitleva praktika ülekantavus TuMS §-le 5¹

Kuivõrd TuMS § 5¹ ja MKS § 84 kohaldamise eeldused suures ulatuses kattuvad, peaks olema põhimõtteliselt võimalik vanema sätte alusel äriühingu kaudu vara müüki käsitlevat kohtupraktikat ka TuMS § 5¹ juures arvesse võtta.

---

¹³² Põhjalikumalt käsitletud alapeatükis 2.3.3.

¹³³ Kuźniacki 2020, lk 154.

¹³⁴ Schön, lk-d 4–5.

¹³⁵ Navarro, lk 16; RKHko 3-3-1-52-09, p 19.

¹³⁶ Kuźniacki 2020, lk 138; RKHko 3-3-1-52-09, p 19.

Võimaliku probleemkohana tõusetub asjaolu, et Euroopa Liidu õigus on autonoomne õiguskord.¹³⁷ Kuna TuMS §-s 5¹ on Eesti õigusesse tulnud direktiivi pinnalt ning kasutab seega ATAD art 6 Euroopa Liidu õiguse autonoomsed mõisted, peab neid tõlgendama iseseisvalt, lähtudes seejuures sätte aluseks olnud direktiivi artikli taustast. TuMS §-s 5¹ kasutatud mõistetele ei saa siseriiklikus õiguses eraldiseisvaid tähendusi anda.¹³⁸ See aga, et reaalselt ärilist põhjust või põhieesmärki peab mõtestama Euroopa Liidu õigusest lähtudes, ei tähenda et kui mõiste ulatus on määratletud, ei võiks riigisisese olemusega ja kohaliku maksusüsteemi eripära tõttu võimaliku kuritarvituse puhul võtta appi varasema kohaliku kohtupraktika. Sellega saab sisustada, kas ja mis tingimustel mõni eluline asjaolu või just Eesti õiguses võimalik kontseptsioon mõne TuMS § 5¹ eelduse alla mahutada saaks.

Kuigi Riigikohtu MKS § 84 kohta käiva äriühingu kaudu vara müümise praktika asjakohasus TuMS § 5¹ alusel tehingute ahela kuritarvituseks olemise hindamisel on kahtluse alla seatud,¹³⁹ siis selle väitega nõustuda ei saa. On võimalik, et kõik eelnevalt käsitletud lahendites öeldu ei ole üks-ühele TuMS § 5¹ käsitlustele ülekantav. See võib olla nii kahe sätte kohaldamise eelduste väikeste erinevuste, Euroopa Liidu õiguse autonoomsete mõistete seatavate piiride või TuMS § 5¹ Euroopa Liidu õigusega kooskõllaliselt tõlgendamise kohustuse¹⁴⁰ tõttu. Seejuures ei saa aga kõrvale jätta asjaolu, et lisaks lõppotsuse langetamisele, et teatud juhtudel ei saanud äriühingu kaudu vara müüki kuritarvituseks MKS § 84 mõttes pidada, võttis Riigikohtu halduskolleegium selle järelduseni jõudmise käigus mitmeid kitsamaid, ent samas tunduvalt põhimõttelisemaid seisukohti, mille puhul pole põhjust kahelda, et need endiselt paika peavad. Endiselt on mitterahalise sissemakse legitiimne eesmärk ja käsitus äriühingu kapitaliseerimine,¹⁴¹ mille soodustamine on algusest peale olnud Eesti juriidiliste isikute tulumaksurežiimi eesmärk.¹⁴² Jätkuvalt kehtib TuMS § 15 lg 4 p 10 ehk erinevalt tuleb käsitleda mitterahalist sissemakset ja teisi vara ühingusse viimise vorme.¹⁴³ Füüsiline isik saab äriühingu kaudu vara müümisest tulu ja seega ka maksueelise, kui müügist teenitud tulu läheb

---

¹³⁷ EKo C-26/62, *NV Algemene Transport- en Expeditie Onderneming van Gend & Loos versus Netherlands Inland Revenue Administration*, ECLI:EU:C:1963:1; EKo C-6/64, *Flaminio Costa versus E.N.E.L.*, ECLI:EU:C:1964:66.

¹³⁸ Kuźniacki 2020, lk-d 135–136.

¹³⁹ Pruul.

¹⁴⁰ Ginter, Schasmin, lk 150.

¹⁴¹ Saare, K. jt. *Ühinguõigus I. Kapitaliühingud*. Tallinn: Juura 2015, äärenumber 1352.

¹⁴² Tulumaksuseadus. 143 SE. Algtekst, lk 17. – <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/3c5c6c6b-91a6-3a64-a5c4-e5b55bebd462/Tulumaksuseadus/> (26.04.2025).

¹⁴³ RKHKo 3-3-1-59-09, p 18; RKHKo 3-3-1-52-09, p 18.

kasutusse tema otsese heaolu jaoks.¹⁴⁴ Pealegi on TuMS § 5¹ siseriiklike tehingute tervikliku maksustamise huvides¹⁴⁵ üle võetud laiema isikulise kohaldamisalaga, kui on ATAD art 6 (ATAD art 1). Seega Eestist või muust direktiivi sätet füüsilistele isikutele laiendanud riigist tuleva eelotsusetaotluseta Euroopa Kohus kõiki vara äriühingu kaudu müügi skeemi jaoks relevantseid aspekte kommenteerida ei saakski.

Kuivõrd MKS § 84 ja TuMS § 5¹ on mõlemad kuritarvituste vastased üldreeglid, siis on nende kohaldamise eeldused selliste sätete üldisest loogikast tulenevalt võrdlemisi sarnased. See ei pruugi olla piisav, et äriühingu kaudu vara müüki MKS § 84 alusel käsitlev kohtupraktika üle kanda ning kõikide vanade seisukohtade kategooriline jaatamine võib olla muul põhjusel takistatud. Ei nähtu aga miskit, mis lükkaks ümber halduskolleegiumi fundamentaalsed käsitlused relevantsetes küsimustes, nagu millal saab füüsiline isik vara äriühingu kaudu müües maksueelise või mis on juriidiliste isikute edasilükatud tulumaksurežiimi eesmärk ja mis rolli mängib seejuures mitterahalise sissemakse instituut.

2.3. Äriühingu kaudu vara müügi käsitlus võimaliku maksukuritarvitusena TuMS § 5¹ alusel

2.3.1. TuMS § 5¹ kohaldatavus äriühingu kaudu vara müügile

Kuna äriühingu kaudu vara müümine on tehingute ahel, kus maksueelise saamine on võimalik füüsilise isiku tasandil, siis sellega seoses tekib küsitavus TuMS § 5¹ kuritarvituste reegli skeemile kohaldatavuse osas. Nimelt oli algselt koos TuMS § 5¹ loomisega tulumaksuseaduse muudatustesse kavandatud eraldi säte, TuMS § 12 lg 4, reguleerimaks füüsilise isiku tulu maksustamist olukorras, kui tehing või tehingute ahel TuMS § 5¹ alusel arvesse võtmata jäetakse. Nimelt oli kavas sätestada, et „tulumaksuga maksustatakse summa, mille füüsiline isik oleks tuluna saanud, kui oleks puudunud [TuMS] §-s 5¹ nimetatud tunnustele vastav tehing või tehingute ahel.“¹⁴⁶ Jõustunud eelnõust ja kehtivast tulumaksuseadusest selline säte puudub.

---

¹⁴⁴ RKHKo 3-3-1-79-11, p 32.

¹⁴⁵ Džaparidze, M. Maksudest kõrvalehoidumise vastaste meetmete areng rahvusvahelisel tasandil. Magistritöö. Juhendaja Lasse Lehis. Tartu: Tartu Ülikool 2018. – <https://dspace.ut.ee/items/e7184f4f-8394-4339-8d32-5935833d6024> (27.04.2025).

¹⁴⁶ Tulumaksuseaduse muutmise seaduse eelnõu. 705 SE. Eelnõu, lk 2.

Vastu võetud muudatusettepaneku alusel jäeti kavandatud TuMS § 12 lg 4 eelnõust välja,¹⁴⁷ mis iseenesest lisab teatud küsitavuse selle osas, kas pärast TuMS § 5¹ alusel tehingute arvesse võtmata jätmist on füüsilise isiku tulumaksu võimalik määrata ning kui jah, siis millisel õiguslikul alusel. Võrdluseks, välja jäetud TuMS § 12 lg-ga 4 analoogne, ent juriidiliste isikute kuritarvituste teel saadud maksuvõite maksustav TuMS § 54¹ jäi eelnõusse sisse ning võeti vastu. Selliste TuMS § 5¹ tagajärgi reguleerivate sätete seadusesse lisamise seadusandja esialgselt soovist ning asjaolust, et üks neist võeti vastu ja jõustus, jääb tahes-tahtmata mulje, et vähemalt mingil tasandil peeti neid kuritarvituste lõpliku maksustamise jaoks vajalikuks. MKS § 84 puhul sarnast küsimust ei teki, sest too paragrahv sätestab selgelt, et kuritarvituse tuvastamisel maksustatakse tehing selle tegeliku majandusliku sisu järgi.¹⁴⁸

Seadusandja muudatuse teeb markantsemaks asjaolu, et vähemalt osaliselt ajendas TuMS § 12 lg 4 seaduseelnõust välja jätmist sätte juures seletuskirjas olnud näide, mis kirjeldas TuMS § 12 lg 4 alusel maksustatavana just äriühingu kaudu vara müügi olukorda. Iseenesest ei võtnud seadusandja selle näite ja skeemi enda osas lõpuks põhimõttelist seisukohta, vaid eelnõu muudeti ära huvigruppide vastuseisust tekkinud erimeelsustest tingituna, et TuMS § 12 lg 4 ja vara äriühingu kaudu müügi näide ei takistaks eelnõu vastu võtmist. Direktiivi ülevõtmise tähtaeg oli lähenemas.¹⁴⁹ Seega, kuigi selgem käsk äriühingu kaudu vara müüki kuritarvitusena TuMS § 5¹ alusel maksustada jäi eelnõu materjalidest välja, ei saa sellest lõpuni välja lugeda seadusandja tahte muutust ega veenvat indikatsiooni reeglite ajas muutumise loo kui tõlgendusmeetodi¹⁵⁰ valguses.

Enamgi, TuMS § 5¹ kui kuritarvituste vastane üldreegel peabki kohalduma ja saabki olemuslikult kohalduda vaid olukorras, kus võimaliku kuritarvituse vastu võitlemiseks maksuhalduril teist sätet või meetodit ei ole.¹⁵¹ Äriühingu kaudu vara võõrandamise kontekstis teist spetsiifilisemat kuritarvituste vastast sätet polegi, mille alusel võiks skeemi kuritarvituseks kvalifitseerida ja maksustamisel kõrvale jätta. Alles jääb vaid MKS § 84, mille kohaldamine ei ole TuMS §-ga 5¹ võrreldes prioriteetsem, sest MKS § 84 on samuti kuritarvituste vastane

---

¹⁴⁷ Tulumaksuseaduse muutmise seaduse eelnõu. 705 SE. Muudatusettepanekute loetelu, lk 3.

¹⁴⁸ Künnapas 2020, lk-d 113–114.

¹⁴⁹ XIII Riigikogu, VIII Istungjärk, täiskogu korraline istung. Neljapäev, 06.12.2018, 10:00. Stenogramm. – <https://stenogrammid.riigikogu.ee/201812061000#PKP-24143> (27.04.2025); Tulumaksuseaduse muutmise seaduse eelnõu. 705 SE. Seletuskiri II lugemise juurde, lk-d 1–2.

¹⁵⁰ Ernits, M. Tõlgendamisest Riigikohtu praktikas. – Juridica 2010/IX, lk-d 682–683.

¹⁵¹ Tulumaksuseaduse muutmise seaduse eelnõu. 705 SE. Seletuskiri, lk 6.

üldreegel.¹⁵² Seega saabki äriühingu kaudu vara müügi puhul vajadusel kohaldada TuMS § 5¹, kui tekib kahtlus, et tegemist on kuritarvitusega, mis tuleks maksustamisel arvesse võtmata jätta.

Naastes küsimuse juurde, kuidas pärast TuMS § 5¹ alusel tehingu või tehingute ahela kõrvale jätmist füüsilise isiku tulumaksu määrata, siis seadusesse jõudnud juriidiliste isikute kuritarvituste maksustamist reguleeriva TuMS § 54¹ kohaldamise osas seadusandja täiendavad juhtnöörid puuduvad.¹⁵³ Sätte ütleb kavandatud TuMS § 12 lg-ga 4 analoogselt lakooniliselt, et „tulumaksuga maksustatakse summa, mille residendist äriühing oleks tuluna saanud, või summa, mille residendist äriühing oleks kuluna kandmata jätnud, kui oleks puudunud §-s 5¹ nimetatud tunnustele vastav tehing või tehingute ahel.“ Sätte kohaldamise sisuliste selgituste puudumise tõttu on TuMS § 12 lg 4 seadusest välja jäämise kohta võrdluse korras keeruline midagi põhjanevat järeldada, kas ja kuidas see kuritarvituse lõplikku maksustamist mõjutama peaks.

TuMS § 12 lg 4 tulumaksuseadusest välja jäämine pole õigusselguse mõttes üdini negatiivne. Vähemalt osaliselt jätavad TuMS § 54¹ ja kavandatud TuMS § 12 lg 4 sõnastused endiselt lahtiseks selle, mis see tehingute ahel või sisu on, mis pärast kuritarvitavate tehingute kõrvale heitmist maksustamise aluseks alles jääb või mis üldse on see, mille alusel maksukohustus määratakse. Näiteks äriühingu kaudu vara müügi skeemi kuritarvituseks tunnistamise olukorras, kui maksustamisel võtta aluseks tuluna saadud summa, kui „oleks puudunud [TuMS] §-s 5¹ nimetatud tunnustele vastav tehing või tehingute ahel,“ siis sellist tulu summat polekski. Kui lugeda, et füüsiline isik poleks vara kunagi äriühingule üle andnud ega äriühing seda füüsilise isiku asemel müünud, siis oleks vara endiselt füüsilise isiku omandis ning ta poleks maksustatavat kasumit teeninud. Selline järeldus ei ole eelduslikult kooskõlas seadusandja tahtega. Ei äriühingu kaudu vara müügi skeemi kuritarvituse kasutamise võimalust ega selle tol juhul maksustamise vajadust pole kummutanud ei Riigikohus ega seadusandja.

Juriidilise isiku TuMS § 54¹ seadusesse jäämist saab tagantjärele teoreetiliselt põhjendada asjaoluga, et erinevalt füüsilise isiku tulumaksustamise alustest on juriidilise isiku

---

¹⁵² Maksukorralduse seaduse seletuskiri seisuga 01.07.2014, § 84 kommentaar.

¹⁵³ Tulumaksuseaduse muutmise seaduse eelnõu. 705 SE. Seletuskiri, lk 12.

maksustamise alusel tulumaksuseaduses ammendavalt loetletud¹⁵⁴ ehk selleta ei saaks juriidilisele isikule pärast TuMS § 5¹ rakendamist määrata. Sätte vajalikkus ja sisuline väärtus sellegi tõdemuse valguses jäävad siiski küsitavaks, sest ka MTA hiljuti avaldatud *debt* ja *equity push-down* tehinguid käsitlevas juhendis on TuMS § 5¹ alusel tuvastatud kuritarvituse järgne juriidilisele isikule maksu määramise alus kas TuMS § 50 lg 1 või lg 2, mitte TuMS § 54¹.¹⁵⁵

Mõistlik ja loogiline käsitus, mida teha olukorras, kus kuritarvituse teel on maksueelise saanud just füüsiline isik, on analoogselt olemas – tehinguid tuleb maksustada nende reaalse majandusliku sisu järgi.¹⁵⁶ Seda käsitleb töö põhjalikumalt all, TuMS § 5¹ äriühingu kaudu vara müügi kohaldatavuse analüüsi lõpus, et tuvastada, mis peaks olema sätte rakendamise tagajärg kui skeem maksukuritarvituseks osutubki.

Kuna TuMS § 5¹ kohaldatavus äriühingu kaudu vara müügi skeemile on kinnitust leidnud, saab liikuda edasi selle kuritarvituste vastase üldreegli eelduste ning nende elementide detailse analüüsi juurde. Kui sätte osa olemus ja ulatus on kaardistatud, saab anda konkreetse hinnangu, kas ja mis tingimustel on äriühingu kaudu vara müügi skeemi puhul võimalik vastava eelduse või elemendi täitmine.

2.3.2. Äriühingu kaudu vara müügi tehingute ahel

Tehing või tehingute ahel TuMS § 5¹ mõttes on lai mõiste, mida ei tohiks mõtestada kui rangelt tehingutega piiratud olevat, vaid hõlmab endas näiteks kõikvõimalikke muid ettevõtmisi, kokkuleppeid, sündmuseid ning isegi poolte ühiseid arusaamu.¹⁵⁷ Tehingute alla saavad sätte mõttes kuuluda põhimõtteliselt kõikvõimalikud toimingud, mida maksumaksja maksueelise saavutamiseks ette võtta saab.¹⁵⁸ Teatud piiri võib tehingute ahelale seada selle elementide

---

¹⁵⁴ RKHKo 3-3-1-12-12, p-d 22–23; Lehis, lk 209.

¹⁵⁵ Erisused tulumaksuga maksustamisel. Juriidiliste isikute vaheliste laenu- ja omakapitali struktureerimistehingute maksustamine (DPD/EPD). Maksu- ja Tolliamet. – <https://www.emta.ee/ariklient/maksud-ja-tasumine/tulumaks-ja-sotsiaalmaks/erisused-tulumaksuga-maksustamisel/juriidiliste-isikute-vaheliste-laenu-ja-omakapitali-struktureerimistehingute-maksustamine-dpdepd> (27.04.2025).

¹⁵⁶ Kuźniacki 2020 lk-d 168–169.

¹⁵⁷ COMMISSION RECOMMENDATION of 6 December 2012 on aggressive tax planning (2012/772/EU). – <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32012H0772> (07.04.2025), p 4.3.

¹⁵⁸ Navarro, lk-d 9–10.

ajaline seotus, nii et skeemi põhiosaga küll kaudselt seotud, ent sellele oluliselt eelnevad või hilinevad sammud ei pruugi ahelaga liidetavad olla.¹⁵⁹

Äriühingu kaudu vara müügi puhul kuuluks tehingute ahelasse äriühingu loomine, kui seda juba olemas ei ole, mitterahalise sissemakse tegemine või muul viisil vara ühingule üle andmine ning äriühingu teostatud vara müük pärast selle omanikuks saamist.

Füüsilise isiku vara algne soetamine ei mängi kuritarvituse ja selle tagajärje määramisel muud rolli, kui et sealt tuleneb pärast kuritarvituse määramist tema maksubaasi arvutamiseks vajalik soetatismaksumus (TuMS § 37 lg 1). Samuti võib sissemaksena ja müügiks kasutatav ese olla ostetud ammu enne selle äriühingu omandisse viimist või isegi ilma plaanita seda kunagi äriühingu kaudu müüa. Seega ei ole vara soetamise näol tingimata tegemist tehingute ahela osaga TuMS § 5¹ mõttes. Sama saab öelda selle kohta, mida äriühing vara müügist saadud rahaga teeb. Raha võib ühingul kasutusse minna tunduvalt hiljem pärast selle saamist ning füüsilisele isikule vara müügi eest maksu määramise perspektiivist polegi sellised toimingud relevantid, kui need just ei viita ühingu vara osaniku isiklikes huvides kasutamisele. Sel juhul on müügist saadud raha kasutus tehingu eesmärgi ja tegelikkuse määramisel asjakohane, sest näitab, kas tegemist on tegeliku tehingu või kuritarvitusega ning mis oli äriühingu kaudu vara müügi eesmärk.¹⁶⁰

Tehingute ahela definitsioon ja sisustamise TuMS § 5¹ kohaldamisel äriühingu kaudu vara müügile probleemi ei valmista. Puudub kahtlus, et äriühingu kaudu vara müümiseks astumist vajavad sammud on iseseisvalt tehingud ning koostoimes tehingute ahel TuMS § 5¹ mõttes. Kuigi mõned skeemiga seotud elemendid ei pruugi oluliselt erineva ajalise raami tõttu tehingute ahelasse liidetavad olla, siis need ei ole ka kuritarvituse tuvastamise ning maksu määramise perspektiivist relevantid. Füüsilise isiku tulu maksustamiseks arvesse võtmata jääma peavad tehingud mitterahaline sissemaks ja äriühingu vara müük on tehingute ahel sätte tähenduses.

---

¹⁵⁹ Kuźniacki 2020, lk 137.

¹⁶⁰ RKHKo 3-3-1-79-11, p 32.

2.3.3. Maksueelise olemasolu äriühingu kaudu vara müümisel

TuMS § 5¹ sõnastuse üks osa on, et maksustamisel ei võeta arvesse tehingute ahelat, mille „põhieesmärk või üks põhieesmärkidest on saada maksueelis.“ Vaid sätte tekstist võib jääda mulje, et selle kuritarvituste vastase üldreegli kohaldamine ei eelda maksueelise olemasolu ega isegi mitte võimalikkust, vaid piisab, kui keegi on selle tehingu tegemisel abstraktselt oma eesmärgiks võtnud. Sellise lähenemisega nõustuda ei saa. Maksueelis peab TuMS § 5¹ kohaldamiseks kuritarvituseks kõrvaldatava tehingute ahela juures olemas olema.

Esiteks peab maksueelis olemas olema, et see saaks üldse maksuõiguse või välislepingu sisu või eesmärgiga vastuolus olla, mida TuMS § 5¹ kohaldamine samuti eeldab. Teise nurga alt sõnastades, kui maksueelist kui sellist ei eksisteerigi, siis polegi selle koha peal midagi, mis saaks maksuõiguse sisu või mõtet rikkuda. Kuigi teatud olukorras võib maksueelise puudumine olla probleem, kui maksuõiguse säte või maksuleping ongi mõeldud selliseid eeliseid maksumaksjale andma, siis kuritarvituste vastase sätte kontekstis see relevantne pole. Nende eesmärk on katta vajakajäämised maksu määramises¹⁶¹ ning selle jaoks peab ebakõla maksusätte antava eelise ja sätte eesmärgi vahel olema maksumaksja kasuks, mitte kahjuks.

Samuti puuduks TuMS § 5¹ lg 1 kohaldamisel mõte, kui tehingule mittetegeliku vormi valikuga võrreldes seda sisu järgi maksustades maksueelist ei tekiks. Eelduslikult on kuritarvituste vastase reegli kohaldamisel maksuhalduri eesmärk määrata maksumaksjale kõrgendatud maksukohustus, olgu see näiteks suurem või varasem, kui isik tehingutele valitud õigusliku käsitlusega ise sooviks.¹⁶² Selleks aga, et mingigi vahe saaks kuritarvituse tuvastamise järgselt täiendava maksukohustuse määramiseks tekkida, peab kahe tehingustruktuuri vahel olema reaalne maksuerinevus ning seda fiktiivse struktuuri kasuks.¹⁶³

Mõlemast eelnevast tähelepanekust tulenevalt ei saa TuMS § 5¹ kohaldada muuhulgas siis, tehingu tegelikkuse käsitlus esialgu kõrvale jättes, kui isik on küll võtnud endale põhieesmärgi saada maksueelis, ent see ei ole võimalik, sest valitud tehingule ei leidugi soodsamalt maksustatavat vormi. Kuritarvituste vastaste üldreeglitega saab elimineerida maksueelist, mis

---

¹⁶¹ Iaia, R. Article 6 ATAD and 'Non-Genuineness' of Arrangements. – EC Tax Review 2021/5–6, lk-d 242–243.

¹⁶² Schön, lk-d 4–5.

¹⁶³ Kuźniacki 2020, lk 138.

tekib sellest, et tehingute samale objektiivsele sisule saab anda erinevaid vorme¹⁶⁴ ning vähemasti üks neist toob kaasa soodsama maksukäsitluse.¹⁶⁵ See aga, kas maksueelise kaasa toonud vormi valik on kohane või väär, on juba tegelikkuse küsimus, mida käsitleb pikemalt eraldi alapeatükk.

Kuivõrd maksueelis peab TuMS § 5¹ kohaldamiseks olema olema, tuleb analüüsida, milles maksueelis sisuliselt seisneda saab. Olemuse poolest sisaldab sõna maksueelis vaikimisi võrdlust, et üks asi on millegagi võrreldes parem.¹⁶⁶ Võimaliku paremuse väljaselgitamiseks tuleb võrrelda maksusummat, mida maksumaksja peab oma valitud vormiga tehingute ahela tulemusel maksuma selle maksusummaga, mida ta peaks samade faktiliste asjaolude pealt maksuma, kui mittetegelikud tehingud kõrvale jätta.¹⁶⁷ Selline paremus saab seisneda erinevates tegurites, näiteks väiksemas maksusummas, maksu kohaldamata jätmises või algselt tasutud maksusumma tagasi saamises. Iseenesest on maksueelis ka maksukohustuse tekkimise edasilükkamine.¹⁶⁸ Maksueelise olemasolu tuleb hinnata laialt võttes arvesse kogu tehingustruktuuri ja sellega hõlmatud isikuid, piirdumata üheainsa õigussubjektiga.¹⁶⁹

Liikudes maksueelise vajalikkuse üldise analüüsi juurest konkreetselt tagasi äriühingu kaudu vara müügi skeemi analüüsima, siis selle puhul reeglina maksueelis puudub. Kuna äriühingu kaudu vara müügi kuritarvituseks tunnistamise tagajärjena oleks tulumaksukohustus võimalik määrata füüsilisele isikule, siis peaks ka maksueelis tekkima tema tasandil.¹⁷⁰ Seda aga reeglina väita ei saa.

Võimalik maksueelis seisneb vara äriühingu kaudu müügi puhul selles, et kui vara omanikuks on saanud äriühing, siis tema tehingust teenitud kasu ei maksustata, vaid see lükkub Eestis

---

¹⁶⁴ Künnapas, K. Legal Engineering of the Anti-Abuse Rule in ATAD: Architecture of the Regression Tree Model. – TalTech Journal of European Studies 2021/2, lk 77.

¹⁶⁵ Kuźniacki 2020, lk 138.

¹⁶⁶ Vt näiteks [Eesti keele seletava sõnaraamatu](#) näiteid sõna “eelis” kohta selle esimeses tähenduses, nagu seda kasutatakse maksuõiguse kontekstis - kõik sisaldavad vähemasti vaikimisi võrdlust kahe eseme või isiku vahel: tuntud ja vähetuntud, uus ja [vana], uus ja endine.

¹⁶⁷ COMMISSION RECOMMENDATION of 6 December 2012 on aggressive tax planning (2012/772/EU, p 4.7.

¹⁶⁸ Lopman 2005, lk 499; OECD Model Tax Convention on Income and on Capital (Condensed Version), art 29/175.

¹⁶⁹ EKO C-228/24, ‘Nordcurrent group’ UAB versus Valstybinė mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos, ECLI:EU:C:2025:239, p-d 41, 52.

¹⁷⁰ RKHKo 3-3-1-79-11, p-d 28, 32.

kehtiva juriidiliste isikute maksurežiimi üldises korras väljamakseni edasi.¹⁷¹ Füüsiline isik peaks vara võõrandamise kasult tulumaksu maksuma samas maksustamisperioodis (TuMS § 15 lg 1, § 3 lg 1). Sisuliselt seisneb füüsilise isiku jaoks kuritarvitatav maksueelise skeemi puhul selles, et ta saab ise kasutada juriidilistele isikutele mõeldud soodsamat maksukorraldust.

Äriühingu lausvõrdlus füüsilise isikuga pole esiteks otseselt põhjendatud, sest äriühingu ja selle ainuosanikugi puhul on tegemist erinevate õigussubjektidega, keda ei saa niisama samastada.¹⁷² TuMS § 5¹ ega selle sätte aluseks olevate allikate ja materjalide käsitluses pole midagi, mille tõttu kaotaks relevantsuse Riigikohtu senine argumentatsioon, et äriühing ja osanik on eraldiseisvad isikud ja neil kummalgi on oma varad. Vastupidist tegelikkust tuleb maksuhalduril eraldi näidata, näiteks kui ühingu vara on kuidagi otseselt füüsilise isiku ja tema heaolu teenistuses.¹⁷³ Seega asjaolu, et äriühing sai mitterahalise sissemakse eseme müügist teenida raha tulumaksu kohe maksmata, ei tähenda, et maksustamata tulu ja seega ka maksukohustuse abstraktselt tulevikku edasi lükkamise saaks lugeda füüsilise isiku omaks. Vara müünud äriühing on samuti tulumaksu subjekt, kellele tulumaksuseadus seadusandja ette nähtud hetkel ja ulatuses kohaldub.¹⁷⁴

Kui jätta kõrvale küsimus, millistel juhtudel saab äriühingule kohalduvast maksurežiimist tuleneva maksukohustuse edasilükkamise otse ainuosanikule omistada, siis teoreetilisemal tasandil tekib temaatikaga seoses küsimus, kas tegemist on üldse maksueeliselega TuMS § 5¹ mõttes. Selline tulumaksukohustuse edasilükatavus on Eesti juriidilise isiku tulumaksu korrapärane toimimine.¹⁷⁵ Eestis kehtibki äriühingutele edasilükatud tulumaks ning seda igakordselt eeliseks nimetada ei tundu kohane. Kui äriühing tulu teenimise hetkel või kuu või aastagi arvestuses teenitud kasumi pinnalt tulumaksu ei pea maksuma, ei ole see igati ja alati rakenduv pidev maksueelis, vaid tavakord. Selline maksueelise mõiste laiendamine on põhjendamatu, eriti TuMS § 5¹ kontekstis. Säte nõuab lisaks maksueelise olemasolule, et see oleks vastuolus ka maksuõiguse sisu või eesmärgiga. Sedasi tulumaksukohustuse

---

¹⁷¹ Lehis, lk 209.

¹⁷² RKHKo 3-3-1-79-11, p 28; RKHKo 3-3-1-15-11, p 18; RKHKo 3-3-1-23-09, p 20; RKHKo 3-3-1-57-08, p 12.

¹⁷³ RKHKo 3-3-1-79-11, p-d 28, 30.

¹⁷⁴ Klein, AO § 42/152.

¹⁷⁵ Lehis, lk 209.

edasilükkamine, et ühingusse taasinvesteeringut soodustada, ongi Eesti juriidilise isiku tulumaksurežiimi mõte.¹⁷⁶

Enamgi, käsitus, et füüsiline isik ei saa äriühingu kaudu vara müües maksueelist on muuhulgas kooskõlas realiseeritud sissetuleku põhimõttega. Selle järgi on füüsilise isiku tuluga tegemist alles juhul, kui tal on võimalik väidetavat tulu enda huvides kasutada. Põhimõttega haakub TuMS § 15 lg 4 p 10, mille alusel mitterahalise sissemakse tegemisel tekkida võivad arvestuslikku tulu ei maksustata.¹⁷⁷ Nii see kui ka eelnevad argumendid, miks äriühingu kaudu vara müües teenitud tulu ja seega ka maksueelist ei saa füüsilisele isikule omistada, taanduvad Riigikohtu praktikas läbivalt kajastuvalle asjaolule, et mitterahaline sissemakse on legitiimne viis äriühingut kapitaliseerida.¹⁷⁸ Kuritarvitusega on tegemist siis, kui ühingu lõpuks saadud raha läheb kasutusse muuks otstarbeks kui investeeringud ja äritegevus, ennekõike osaniku maise heaolu tagamiseks.¹⁷⁹ Maksueelise olemasolu argumentatsiooniliin on seega samuti tihedalt seotud tehingute tegelikkusega ning seda käsitleb magistritöö pikemalt TuMS § 5¹ kohaldamise tehingute tegelikkuse kriteeriumi analüüsi juures.

Kuna füüsiline isik vara äriühingu kaudu müües tavaolukorras maksueelist ei saa, siis kui mitterahalise sissemakse või ka muul moel vara ühingusse liigutamise näol ongi tegemist äriühingu kapitaliseerimisega, siis reeglina on TuMS § 5¹ kohaldamine tolele skeemile juba esimese osaeelduse puudumise tõttu välistatud.

2.3.4. Äriühingu kaudu vara müümisel tekkiva maksueelise vastuolu maksuõiguse sisu või eesmärgiga

Maksueelis, mida isik taotleb, peab TuMS § 5¹ kohaldamise võimalikkuse jaoks olema vastuolus kohaldatava maksuõiguse või välislepingu sisu või eesmärgiga (edaspidi ka lubamatu maksueelis). Kuigi sätte selle aspekti sõnastus on võrdlemisi lai, et mille sisu või eesmärki hindama ja võrdlema peaks, siis relevantne on ennekõike maksueelise vastuolu konkreetselt selle sätte eesmärgi ja sisuga, mis tehingute ahela sisu jaoks väidetavalt ebakohase vormi alusel

---

¹⁷⁶ Tulumaksuseadus. 143 SE. Algtekst, lk 17.

¹⁷⁷ Lehis, lk 180; Künnapas 2020, lk 117.

¹⁷⁸ RKHKo 3-3-1-15-11, p 16; RKHKo 3-3-1-52-09, p 17.

¹⁷⁹ RKHKo 3-3-1-79-11, p 32.

tehinguid soodsamalt maksustada laseb.¹⁸⁰ Siiski peaks selle analüüsi tulemus sätte olemuse ja mõtte kohta sobituma maksusüsteemi või maksulepingusse.¹⁸¹ Ainuüksi maksuõigus või -leping tervikuna on asjaliku analüüsi jaoks oma rohkete eesmärkidega liiga kaugel ja laialivalguv.¹⁸² Vastuolu maksueelise ja relevantse maksureegli vahel võib tuleneda nii sätte sisust, mille kindlakstegemiseks on relevantne ennekõike sätte tekst ja keeleline tõlgendamine, kui ka sätte eesmärgist, mille väljaselgitamine eeldab sätte teleoloogilist tõlgendamist.¹⁸³

Lisaks sätte enda abstraktsele õigusanalüüsile on võimaliku kuritarvituse käsitletava tehingu tegelikkus ja selle tegelikkuse suhteline aste head indikaatorid hindamaks, kas tehing ja sellega taotletav maksueesmärk lähevad vastuollu maksureegli sisu või eesmärgiga. Kategooriliselt ei saa ette öelda, et fiktiivne tehing on alati maksuõigusega vastuolus sellises ulatuses, et tegemist on kuritarvitusega ja mitte maksurežiimi sisseehitatud legitiimse võimalusega maksukohustust planeerida ja kujundada. Siiski on tehingu või tehingute ahela tegelikkus hea täiendav näitaja ka maksueelise lubamatuse hindamiseks.¹⁸⁴

Äriühingu kaudu vara müüki käsitledes tuleb tõdeda, et isegi kui maksueelis tekkima peaks ehk kui maksukohustuse edasilükkamine oleks füüsilisele isikule omistatav, siis pole see ilmingimata kohalduva maksuõiguse ega konkreetsete sätete eesmärgiga vastuolus. Juriidilise isiku tasandil edasilükatud tulumaks loodigi mõttega taasinvesteeringute ja raha äriühingus hoidmise soodustamiseks.¹⁸⁵ Töö eelmises alapeatükis käsitletud küsimus, kas juriidilise isiku maksukohustuse edasilükkamise puhul on seega üldse tegemist maksueelise, mitte lihtsalt tulumaksurežiimi normaalse toimimisega, näitab veelgi ilmekamalt, et ühingu kapitaliseerimise kontekstis pole tegemist kuritarvitusega. Kuna mitterahaline sissemakse on ühinguõiguses tavaline asi ning normaalne äriühingu kapitaliseerimise meetod,¹⁸⁶ siis peaks kuritarvituse tuvastamiseks tahes-tahtmata kõrgendatud kahtluse alla seadma sissemakse tegelikkuse või selle kasutamise ühingu ärilise tegevuse jaoks, nagu tuleneb ka Riigikohtu praktikast.¹⁸⁷ Vaid nii on võimalik näidata, et saadava maksueelise eesmärk on midagi muud,

---

¹⁸⁰ Navarro, lk 15.

¹⁸¹ Schön, lk 14.

¹⁸² Kuźniacki 2020, lk 149.

¹⁸³ Künnapas 2021, lk 75.

¹⁸⁴ Kuźniacki 2020, lk-d 152–153.

¹⁸⁵ Tulumaksuseadus. 143 SE. Algtekst, lk 17.

¹⁸⁶ Saare, äärenumber 1352.

¹⁸⁷ RKHKo 3-3-1-15-11, p 16.

kui ühingu enda rahastamine, mis on maksuõiguse nii konkreetsete sätete kui režiimiga tervikuna kooskõlas.

Kuigi maksu ei pea maksma tänu edasilükatud tulumaksurežiimile just juriidiline isik, siis suurt vastuolu ei ole selle korra eesmärgiga ka füüsilise isiku maksuvõidus. Temagi väidetav eelis seisneb ühingu legitiimse kapitaliseerimise puhul selles, et ta saab äriühingusse selle võrra rohkem investeerida, et ei pea sissemakse eset enne ise maha müüma ja selle pealt tulumaksu maksma. Sedasi suuremat investeringut võimaldades toetab maksukord endiselt ettevõtlust ja äritegevust, isegi kui eelis otsesemalt füüsilisele isikule omistada.

Nagu läbivalt mainitud, toetub pea kogu võimaliku maksueelise ja selle õigusega kooskõlas olemise loogika faktile, et mitterahaline sissemakse on legitiimne viis äriühingut kapitaliseerida ning alternatiivset reaalsust, et vara pole sellele kasutusele suunatud, tuleb täiendavalt tõendada.¹⁸⁸ TuMS § 5¹ eeldustel on sellise seose tõttu ka vastupidine suhe, et kui tegemist pole ühingu kapitaliseerimisega, siis ei ole ka tehing tegelik. Kui valitud õiguslik vorm ei kajasta tegelikku majanduslikku sisu, siis reeglina pole sel muud eesmärki kui maksueelise saamine,¹⁸⁹ mis on maksuõiguse sätte ja mõttega vastuolus,¹⁹⁰ sest pole suunatud ühingu soodsamale kapitaliseerimisele. Teisisõnu, kui tehingu puuduliku tegelikkuse tõttu paistab, et äriühingu kaudu vara müük on kuritarvitus TuMS § 5¹ mõttes, siis eraldiseisvat edasilükkava maksusüsteemiga kooskõlalist eesmärki realistlikult ei leidu. Sätte kohaldamise ja kuritarvituse tuvastamise kriteerium, et maksueelise eesmärk peab olema vastuolus maksuõigusega, ei saa vähemasti vara äriühingu müügi kontekstis reeglina üksinda täitmata olla.

Kuna äriühingu kaudu vara müümise puhul ei teki füüsilisel isikul reeglina maksueelist, siis ei saa ka väita, et skeemi puhul oleks olemas midagi veel spetsiifilisemat: maksueelis, mis on ka vastuolus asjakohase maksuõiguse eesmärgiga. Ühingu kapitaliseerimise olukorras on maksueelis, kui selle esinemist tunnistada, TuMS § 5¹ loogikasse sobimatu, sest ärakasutatava maksueelise eesmärk ongi soodustada raha äriühingusse paigutamist ja taasinvesteeringut.

---

¹⁸⁸ RKHKo 3-3-1-15-11, p 16; RKHKo 3-3-1-52-09, p 17; RKHKo 3-3-1-79-11, p 32.

¹⁸⁹ Aas, M. Tegelikku majandusliku sisu alusel maksustamine. Magistritöö. Juhendajad Ivo Raudjärv ja Lasse Lehis. Tartu: Tartu Ülikool 2015, lk 33.

¹⁹⁰ Kuźniacki 2020, lk 141.

2.3.5. Maksueelis tehingute ahela ühe põhieesmärgina äriühingu kaudu vara müües

Kahes eelmises alapeatükis käsitletud lubamatu maksueelis peab TuMS § 5¹ kohaldamiseks olema olnud tehingute ahela põhieesmärk või üks põhieesmärkidest. Kuigi direktiivi põhjenduspunktides viidatakse, et selle koostamisel võeti alusel Euroopa kohtu praktika,¹⁹¹ siis sõnastus „põhieesmärk või üks põhieesmärkidest“ on tunduvalt laiem, kui direktiivi loomise ja vastuvõtmise aja Euroopa Kohtu praktika.¹⁹² Euroopa Kohus on aga ATAD-i kuritarvituste vastase üldreegli subjektiivse eesmärgi suhtelise tähtsuse standardit üle võtnud,¹⁹³ kasutades ka oma otsustes sõnastust peamine või üks peamistest eesmärkidest,¹⁹⁴ kuigi mitte läbivalt.¹⁹⁵ Põhieesmärk on iga eesmärk, millel on just sellise tehingu või tehingute ahela valikul tajutav mõju.¹⁹⁶

Iseenesest ei ole tehingu kujundamisel maksualaste kaalutlustega arvestamine keelatud.¹⁹⁷ Nende arvesse võtmine ei muuda valitud lahendust kohe kuritarvituseks, nagu annab mõista kasvõi asjaolu, et TuMS § 5¹ lg 1 eeldused on kumulatiivsed. Sätte lai sõnastus, et maksueelise saamine võib olla vaid üks põhieesmärkidest, viib aga selleni, et maksueelise saamise eesmärgi tähtsus ei pruugi kuritarvituse olemasolu või puudumise määramisel olla iseseisva tähtsusega. Kui kõik teised TuMS § 5¹ kohaldamise eeldused on täidetud, siis on ka maksueelise saamise eesmärk reeglina piisavalt tähtis, et sätte sõnastuse alla mahtuda ja vastav eeldus täita.¹⁹⁸

Üldjuhul kui tehing või tehingute ahel pole tegelik, siis selle peamine kui mitte ainus põhjus ongi maksude vältimine¹⁹⁹ ehk sel juhul on tolle eesmärgi nii-öelda taseme täpne kvalifitseerimine teisejärguline. Keeruline on konstrueerida olukorda, kus tehingute ahela toimepanijal, kuigi ta sellega toime on tulnud, puuduvad nii elulised ja ärilised kui ka

---

¹⁹¹ Künnapas 2020, lk 110.

¹⁹² Navarro, lk 10.

¹⁹³ Traut, de Resende, lk-d 227, 229; Maisto, G. Counteracting Tax Treaty Abuses from a European Perspective: Frictions and Interactions between the OECD PPT and the ATAD GAAR. – Kofler, G. et al (toim). Thinker, Teacher, Traveler: Reimagining International Tax. Essays in Honor of H. David Rosenbloom. Internetis: IBFD 2021, ptk 25.2.2.

¹⁹⁴ EKo C-135/17, *X GmbH versus Finanzamt Stuttgart — Körperschaften*, ECLI:EU:C:2019:136, p 77.

¹⁹⁵ Navarro, lk 10.

¹⁹⁶ Schön, lk 13.

¹⁹⁷ Grauberg 2008, lk 668.

¹⁹⁸ Navarro, lk 11.

¹⁹⁹ Kuźniacki 2020, lk 141.

maksualased eesmärgid. Kui tehingute ahela mittetegelikkus on tuvastatud, siis langevad seega ära muud piisava tähtsusega eesmärgid kui maksudest kõrvalehoidumine, et neid teisi eesmäärke maksueelise saamise kõrval põhilisteks või maksueelisest tähtsamaks pidada. Maksueelise kui eesmärgi tuvastamise seost tehingute ahela majandusliku tegelikkusega ilmestab samuti asjaolu, et peamine objektiivne võimalus maksumaksja eesmärk tuvastada on faktiliste asjaolude ning tehingu sisu ja eesmärkide hindamine.²⁰⁰

Tahtlus maksunormist kõrvale hoiduda saab isikul olla sõltumata sellest, kas ta teab valitud tehingustruktuuri kohatusest või mitte.²⁰¹ TuMS § 5¹ eeldused on siiski kumulatiivsed, nii et ainuüksi teadmatusest maksukuritarvitust tingimata toime panna ei saa. Näiteks puhtalt eesmärgi poolest võib tegemist olla kuritarvitusega ka juhul, kui mõistlikud elulised eesmärgid on maksueelise saamisega võrreldavalt prioriteetsed.²⁰² Sama kehtib ka vastupidi: kui tehingute ahela toimepanijal on piisavalt muid elulisi ja ärilisi põhjendusi, et just valitud viisil toimida, siis on reeglina keeruline väita, et muuhulgas maksukaalutlustega arvestamine on piisav, et kogu tehingute ahel mittetegelikuks ja seega lõppastmes kuritarvitavaks hinnata, isegi kui maksueelise saamine on eesmärgina põhiline.²⁰³

Seega kui äriühingu kaudu vara müügiga päriselt ühingu kapitaliseerida, siis kuidas füüsiline isik maksudest kõrvale hoiduda ka ei taha, TuMS § 5¹ ei kohaldu, sest tehingute ahel on tegelik. Sellises olukorras maksueelist esiteks üldse ei tekigi ning kui mingi käsitluse alusel ka tekiks, siis oleks tõenäoliselt tegemist sellise maksueelisega, mis on kooskõlas kohalduva maksuõiguse sisu ja eesmärgiga ehk tegemist poleks lubamatu maksueelisega TuMS § 5¹ mõttes. Kui ka lubamatut maksueelist jaatada, siis maksuplaneerimine on majandustegevuse osana lubatud²⁰⁴ ning ühingu ehtsa kapitaliseerimise puhul tagab tehingute ahela tegelikkus selle, et mitterahaline sissemakse kuritarvituseks ümberhindamise piiri ei ületa.

Kuna maksumaksja eesmärki teatud tehingustruktuuri valimisel saab peamiselt hinnata faktiliste asjaolude pinnalt,²⁰⁵ siis ka äriühingu kaudu vara võõrandamise kontekstis tuleb

---

²⁰⁰ Schön, lk-d 12–13; Navarro, lk-d 12, 22.

²⁰¹ Lopman 2005, lk 499.

²⁰² de Wilde, M. F. Is the ATAD's GAAR A Pandora's Box? – Pistone, P., Weber, D. (toim.) The Implementation of Anti-BEPS Rules in the EU: A Comprehensive Study. Amsterdam: IBFD 2018, ptk 14.1.

²⁰³ Kuźniacki 2020, lk 171.

²⁰⁴ Grauberg 2010, lk 206.

²⁰⁵ Schön, lk-d 12–13.

ennekõike hinnata tehingute ahela tegelikkust ehk kas tegemist on äriühingu kapitaliseerimisega. Kui vara müüakse äriühingu kaudu muul põhjusel, kui saadud raha ühingu kaudu edasi investeerimiseks ja äritegevuseks edasi kasutamiseks ehk tehingul pole majanduslikku sisu kajastavaid ärilisi põhjendusi, siis on aga äärmiselt keeruline väita, et maksueelise saamisel polnud tehingute õigusliku vormi valikul tegemist vähemasti ühe põhiseesmärgiga. Juba see on piisav, et täita TuMS § 5¹ kohaldamise eeldus lubamatu maksueelise saamise eesmärk.

2.3.6. Tehingute tegelikkus äriühingu kaudu vara müües

TuMS § 5¹ kohaldamise eeldus on, et maksustamisel ei võeta arvesse sellist tehingut või tehingute ahelat, mis ei ole tegelik (TuMS § 5¹ lg 1) ehk mis ei ole loodud „reaalsetel elulistel või ärilistel põhjustel, mis kajastavad tegelikku majanduslikku sisu“ (TuMS § 5¹ lg 2). Tegelikkus on lahtine mõiste,²⁰⁶ aga seda sisustamata TuMS § 5¹ kohaldada ei saa. Tehingute ahela tegelikkuse hindamine on suuremal või väiksemal määral relevantseks osutunud kõikide eelnevate eelduste analüüsimisel. See ei ole kummaline tulemus, sest juba direktiivi põhjenduspunktides on rõhutatud, et ATAD-i kuritarvituste vastane üldreegel on suunatud fiktiivsete tehingute vastu. Vastasel korral peaks olema isikul õigus valida oma tegevusele õiguslik vorm, mis on maksustamise perspektiivist optimaalseim.²⁰⁷ Kategoriseerimine, kas tehing on tegelik või mitte, ega see ei ole fiktiivne, kui kasutada ATAD art 6 sõnastust, ei ole tingimata seotud tehingu näilikkuse hindamisega TsÜS § 89 lg 1 ja MKS § 83 lg 4 mõttes.²⁰⁸ Näilike tehingute rolli maksukuritarvituste juures magistritöö ei analüüsi.

Käsitledes, mis on reaalsed elulised ja ärilised põhjused, on igal juhul mõeldud vaid põhjendusi, mis pole olemuselt maksunduslikud.²⁰⁹ Kuigi tavakeeles on ka maksualased põhjused kahtlemata ärilised,²¹⁰ siis läheks selline käsitlus lubamatult agressiivse maksuplaneerimise takistamise eesmärgi ning TuMS § 5¹ subjektiivse eeldusega vastuollu.

---

²⁰⁶ Navarro, lk 7.

²⁰⁷ Nõukogu direktiiv (EL) 2016/1164, pp 11.

²⁰⁸ Schön, lk 11; Iaia, lk 253.

²⁰⁹ Tulumaksuseaduse muutmise seaduse eelnõu. 705 SE. Seletuskiri, lk 5.

²¹⁰ Navarro, lk 16.

Muidu lähevad tehingu tegelikkuse tõendamisel arvesse kõik reaalsed majanduslikud põhjused, sealhulgas näiteks finantseerimisega seotud kaalutlused.²¹¹

Kuna TuMS § 5¹ lg 2 räägib reaalsetest elulistest või äriolistest põhjustest, tekib küsimus, kas elulistel ja äriolistel põhjustel on vahe, näiteks kas elulised põhjused on laiem kategooria ja viitavad võimalusele võtta arvesse ka põhjusi, mille iseloom pole majanduslik. Rahvusvahelist elementi sisaldava võimaliku kuritarvituse puhul on mõeldav, et isik kolib oma äritegevuse madalama maksumääraga riiki põhjusel, et tema elukaaslane on sealt pärit ja soovib kodumaale naasta. Kuigi TuMS § 5¹ lg 2 sõnastust sedasi lahti mõtestada on võimalik, siis vastust küsimusele kirjandusest ei leia. Nimelt räägib ATAD art 6 lg 2 ka eestikeelses tõlkes vaid äriolistest põhjustest ehk eluliste põhjuste lisamine on olnud Eesti seadusandja otsus. Eluliste põhjuste sisustamise ja eristamise osas seletuskiri ja teised ettevalmistavad tekstid vaikivad.²¹² Kuna elulised ja äriolised põhjused on laiem kategooria kui ainult äriolised põhjused, siis saab tegelikkuse sisustamisel endiselt lähtuda Euroopa Liidu ja Euroopa Kohtu materjalidest kartmata, et mõne põhjenduse ülekandmine võiks probleeme tekitada.

Käsitledes tehingu tegelikkuse rolli TuMS § 5¹ alusel kuritarvituse tuvastamises on kirjanduses leitud, et kogu ATAD art 6 kuritarvituste vastase reegli kohaldamise võimalikkuse analüüs on taandatud sellele, kas tehingus või tehingute ahelas kajastub selle tegelik majanduslik sisu²¹³ või vähemasti, et just sellel eeldusel peaks lasuma maksuskeemi analüüsi rõhuasetus.²¹⁴ Direktiivi põhjenduspunktideski on välja toodud, et kuritarvituste vastase reeglga tuleks rünnata just fiktiivseid tehingute ahelaid.²¹⁵ Sellega tõdemusega jõuabki analüüsi algusesse tagasi, et kuritarvituste vastaste üldreeglite olemus on tehingute tegeliku sisu ja valitud vormi ebakõladest tulenevate maksueeliste elimineerimine. Usutavad elulised põhjendused ehk valitud tehinguloogika tegelikkus, kui kasutada TuMS § 5¹ sõnastust, on efektiivsem kaitseargument välistamiseks maksualase kuritarvituste vastase sätte kohaldamise.²¹⁶

---

²¹¹ Nõukogu direktiiv (EL) 2016/1164, pp 11.

²¹² Tulumaksuseaduse muutmise seaduse eelnõu. 705 SE. Seletuskiri, lk-d 4–6.

²¹³ Navarro, lk 16.

²¹⁴ Kuźniacki 2020, lk 139.

²¹⁵ Nõukogu direktiiv (EL) 2016/1164, pp 11.

²¹⁶ Lopman 2005, lk 498.

Enamgi veel, TuMS § 5¹ kontekstis tehingu tegelikkuse sisustamine ei nõua otseselt vähemalt käesoleva eelduse raames äriliste ja maksualaste põhjuste kõrvutamist ja nende kaalude võrdlemist. Samuti ei nõua TuMS § 5¹ lg 2, et valitud tehingustruktuuri tegelikuks kvalifitseerimiseks peaksid just selle puhul ärilised ja elulised põhjused alternatiivsete ülesehitustega võrreldes kõige ulatuslikumad olema.²¹⁷ Siiski on tehingute ahela tegelikkuse hindamisel kasulik arvesse võtta saadava maksueelise suurust võrreldes teiste, äriliste põhjustega, mis õigusliku vormi valiku tingisid.²¹⁸ Näiteks MTA hinnangul on tehingu tegelikkus kahtluse alla seatav, kui maksueelis domineerib eluliste ja äriliste põhjuste ees sellisel määral, et ilma maksueeliseta oleks tehingute ahel sellisel kujul tegemata jäetud.²¹⁹ Maksude osas kokku hoidmise eesmärk ei tähenda aga automaatselt, et tegemist oleks täielikult kunstliku tehingute ahelaga.²²⁰

Mõned autorid toetuvad Euroopa Kohtu lahendite pinnalt seisukohale, et maksudest kõrvalehoidumisega saab tegemist olla vaid täielikult kunstlike skeemide puhul.²²¹ Euroopa Kohus on aga selle kategoorilise väite esitanud just Euroopa Liidu põhivabaduste piiramise kontekstis.²²² Seega kui tehingute ahelat kuritarvituseks kvalifitseerides põhivabaduste piiramiseni ei jõuta, pole välistatud tehingute ahela kuritarvituseks maksustamine ka siis, kui see pole täielikult mittetegelik. TuMS § 5¹ sõnastusest tehingute ahela tegelikkuse jaotamist osaliseks või täielikuks otseselt välja lugeda ei saa, aga standard, mis lävendist on ärilised ja elulised põhjused piisavad, et üht või teist liiki tehing tegelikuks lugeda, on lahtine.²²³ Seega on vähemalt sisuliselt võimalik, et tehingu või tehingute ahela saab tunnistada piisavas ulatuses mittetegelikuks, et seda TuMS § 5¹ teiste eelduste täidetuse korral maksustamisel arvesse mitte võtta.

---

²¹⁷ Navarro, lk-d 16–17.

²¹⁸ EKo C-126/10, *Foggia – Sociedade Gestora de Participações Sociais SA versus Secretário de Estado dos Assuntos Fiscais*, ECLI:EU:C:2011:718, p 47.

²¹⁹ Erisused tulumaksuga maksustamisel. TuMS § 5¹ „Maksueelise saamise eesmärgil tehtav tehing”.

²²⁰ EKo C-196/04, *Cadbury Schweppes plc, Cadbury Schweppes Overseas Ltd versus Commissioners of Inland Revenue*, ECLI:EU:C:2006:544, p 63.

²²¹ Öner, C. Comparative Analysis of the General Anti-Abuse Rule of the Anti-Tax Avoidance Directive: An Effective Tool to Tackle Tax Avoidance?. – EC Tax Review 2020/1, lk 47; Grauberg 2008, lk 668.

²²² EKo C-464/14, *SECIL — Companhia Geral de Cal e Cimento SA versus Fazenda Pública*, ECLI:EU:C:2016:896, p 59; EKo C-196/04, *Cadbury Schweppes*, p 75.

²²³ Navarro, lk-d 16–17, 21.

Nagu on teise peatüki analüüsi alapunktides läbi käinud, peavad äriühingu kaudu vara müügil olema reaalsed elulised või ärilised põhjused, peale soodsama maksurežiimi kasutamise, et tehingute ahel oleks tegelik ning seda ei saaks TuMS § 5¹ mõttes kuritarvitavaks tunnistada. Äriühingu kaudu vara müügi tegelikkuse hindamisel on roll peamiselt esimesel tehingul, vara äriühingusse liigutamisel, ning selle eesmärgil – tehti see ärilisel põhjusel, ühingu äritegevuse kapitaliseerimiseks, mis on ühingusse vara viimise legitiimne sisu,²²⁴ või oli plaan vara müümisest teenitud raha otse osaniku heaks kasutada.²²⁵

Seega on operatiivne hinnata, millal ja milliste asjaolude esinemisel saab väita, et näiteks mitterahalisel sissemaksel osakapitali puuduvad ärilised ja elulised põhjendused ehk see pole tegelik TuMS § 5¹ mõttes. Kuritarvituse indikaatorina võib kaaluda näitaks vara äriühingu kaudu müügi puhul tavalist olukorda, et ühing müüb talle üle antud vara kohe raha saamiseks maha. Sellest aga ei tohiks automaatselt tehingu tegelikkuse eitamiseks piisata. Kuigi mitterahaline sissemaks õigusinstituudina on mõeldud lihtsustama ja soodustama olukorda, kus osaniku omandis on vara, mis saaks äriühingule majandustegevuse jaoks kasulik olla, siis sellega vara ühingusse säilitamise kohustust ei kaasne. Äriühing saab vara maha müüa ning kui seda teha korraliku ettevõtja hoolsusega ja turutingimustel, siis saab ühing vastu vara väärtusele vastava rahasumma ning omakapital ei vähene.²²⁶ Ühingu kapitaliseeritus ning investeerimise ja äritegemise võimekus vara müügi arvelt ei lange.

Äriühingule antud vara müügi lausalisem käsitus kuritarvitusest tähendaks, utreeritult, et äriühing ei võigi mitterahalise sissemaksese maha müüa, näiteks vähemalt teatud aja jooksul. Samuti ei tohiks ühing sellise karmima käsitluse puhul vara müüa, kui füüsilise isiku tehtud mitterahalise sissemaksese eseme väärtus ületab sissemaksese hetkel selle soetamismaksumust. Kuna selliseid vastunäiteid on lihtne tuua, piiraks mitterahalise sissemaksese instituti ja ehk teisigi äriühingu kapitaliseerimise meetodeid vähemasti kategooriline käsitus, et kapitaliks saadud vara müük on eelduslikult fiktiivne ja seega on ka suure tõenäosusega tehingute ahel maksukuritarvitus TuMS § 5¹ mõttes.

---

²²⁴ RKHKo 3-3-1-15-11, p 16.

²²⁵ RKHKo 3-3-1-23-09, p 20.

²²⁶ Saare jt, äärenumbrid 1352 ja 1354.

Kuigi Eesti õiguses leidub TuMS § 48 lg 5³ näol säte, kus osalusoptiooni ei maksustata erisoodustusena, kui selle alusel omandatakse osalus mitte varem kui kolme aasta möödumisel optiooni andmisest, siis tooks äriühingule üle antud vara müügi ajaline piiramine tulumaksuseadusesse uue varjundi. Osalusoptiooni erand välistab muuhulgas teatud ajalise tingimuse täitmisel harilikult erisoodustusele kohalduvate maksude rakendumise ehk toob kaasa üldreeglist soodsama maksukäsitluse. Hüpooteetiline mitterahalise sissemakse eseme müüki maksustav reegel, kui seda teha enne teatud aja möödumist, looks aga vahepealsesse aega täiendava võimaliku maksukohustuse ning ooteajast kinnipidamine alles taastaks hariliku, edasilükatud tulumaksukäsitluse.

Kui füüsilise isiku soov on oma ühingut kapitaliseerida ning ühing vajab äritegevuseks ennekõike raha, siis põhimõtteliselt võib kaaluda varianti, et füüsiline isik oleks ise vara maha müünud, tulumaksu maksnud või vähemalt tulumaksukohustuse endale saanud, ning siis maksukulu võrra väiksema rahalise sissemakse teinud. Nii üldisena välja pakkudes oleks aga see variant maksukulukat meetodit valima sundiv lähenemine, mille vastu kohtupraktika²²⁷ ning ka ATAD-i põhjenduspunktid²²⁸ räägivad.

Tehingute mittetegelikkusele ei viita ka see kui raha jääb ärihingusse seisma ning sellega tehinguid ei tehta ehk äritegevus, mida sissemaksega eelduslikult kapitaliseeriti, kohe toimuma ei hakka.²²⁹ Investeerimistegevuse või äri alustamiseks on osanikul või juhatuse liikmel õigus või isegi hoolsusstandardist tulenev kohustus õiget hetke oodata, millal raha aktiivselt kasutama hakata, näiteks investeerimise puhul olenevalt ootustest väärtpaberiturgudele. Kui raha jääb äriühingu käsutusse kasvõi seisma ning mitterahalise sissemakse teinud füüsiline isik seda enda hüvanguks kasutada ei saa, siis ei saa ka väita, et raha ja seega müügist saadud kasumi oleks saanud füüsiline isik ise ja mitte äriühing.

Vähim vastuolusid ja probleeme tekitav on seega endiselt Riigikohtu halduskolleegiumi standard, et äriühingu kaudu vara müümisel ei täida vara ühingule andmine oma sisukohast eesmärki, kui nii-öelda rahakotid lähevad sassi ning osanik hakkab äriühingu vara isiklikes huvides kasutama.²³⁰ Ühinguõiguses tunnistatakse, et füüsiline isik ning äriühing, mille

---

²²⁷ RKHKo 3-3-1-23-09, p 12.

²²⁸ Nõukogu direktiiv (EL) 2016/1164, pp 11.

²²⁹ RKHKo 3-3-1-79-11, p 34.

²³⁰ RKHKo 3-3-1-79-11, p-d 28 ja 30.

ainuosanik ta on, on majanduslikult teatud ulatuses samastatavad või vähemasti on neil ühised majanduslikud huvid, sest selline äriühing on isiku täieliku kontrolli all. Sellele on toetunud näiteks osaniku hääleõiguse piiramise²³¹ ning juhatuse liikme iseendaga tehingu tegemise keelu kontekstides, kus hääletatava või sõlmitava tehingu teine pool polnud mitte osanik või juhatuse liige ise, vaid täielikult talle kuuluv äriühing.²³² Riigikohus tehingust saadud tulu füüsilisele isikule omistamist kaaludes sellist füüsilise isiku ja talle kuuluva äriühingu samastamist tolele olukorrale laiendanud ei ole.²³³ See on ka mõistlik, sest maksueelise ja tehingu kunstlikkuse jaatamiseks tuleks füüsilist ja juriidilist isikut samastada ulatuses, et neile kuuluvat vara ei peaks enam rangelt eristama. See oleks aga samm liiga kaugele, sest tekitaks ainuüksi ühinguõiguslike vara kuritarvitustega uusi probleeme.

Võimalikult kindla tehingute ahela fiktiivsuse indikaatori väljaselgitamine ei ole TuMS § 5¹ kohaldamise analüüsi kontekstis oluline vaid seepärast, et tehingute mittetegelikkus on üks sätte kohaldamise eeldustest. Nagu eelmistes ja käesolevaski alapeatükis on läbi käinud, on äriühingu kaudu vara müügi puhul tihe kui mitte vältimatu seos tehingute ahela tegelikkuse ning kuritarvituste vastase reegli koosseisu teiste elementide vahel. Näiteks kui tegemist on ehtsa mitterahalise sissemaksega osakapitali, siis pole tehing fiktiivne ning maksueelist ei saagi füüsilisel isikul tekkida. Või teistpidi sõnastades, maksueelis saab füüsilisel isikul tekkida vaid juhul, kui vara ning seega selle müügist saadud kasumi äriühingu omandisse ja käsutusse andmine on fiktiivne. Veel, kui maksueelis on isegi tehingu tegijate põhieesmärke, siis tehingu tegelikkuse korral TuMS § 5¹ taas kohalduda ei saa oma eelduste kumulatiivsuse tõttu,²³⁴ rääkimata, et tehingute tegelikkuse olukorras maksueelist päriselt saavutada ei saagi. Sarnast põhimõtet annab edasi TuMS § 5¹ seletuskiri, selgitades, et „Maksueelis on lubatav, kui kõiki asjaolusid arvesse võttes oleks tehing või tehingute jada korraldatud eluliselt usutavalt samamoodi ka ilma maksueeliseta. Lubatav ei ole maksueelis, mille korral ei oleks tehingut või tehingute jada korraldatud samamoodi ilma maksueelist saamata.“²³⁵

Otsustamaks, kas äriühingu kaudu vara müük on maksukuritarvitus TuMS § 5¹ mõttes, mängib tehingute ahela tegelikkus kesket rolli. Kui tehingute ahel on tegelik ehk eesmärk ongi

---

²³¹ RKTKm 3-2-1-144-11, p 13.

²³² Saare jt, äärenumber 687.

²³³ RKHko 3-3-1-79-11, p 28.

²³⁴ Navarro, lk 16.

²³⁵ Tulumaksuseaduse muutmise seaduse eelnõu. 705 SE. Seletuskiri, lk 4.

äriühingut kapitaliseerida, siis on keeruline väita, et sellega üldse kaasneb lubamatu maksueelis, mille maksumaksja saaks endale eesmärgiks võtta. Parim näitaja määramaks, kas äriühingu kaudu vara müük on maksukuritarvitus, on Riigikohtu halduskolleegiumi praktikas ulatuslikku kajastust leidnud vara müügist saadud tulu selle vara ühingule andnud osaniku otseseks hüvanguks ja heaoluks kasutamine.

2.3.7. TuMS § 5¹ järgi äriühingu kaudu vara müügi maksukuritarvituseks kvalifitseerimise maksutagajärjed

Kui TuMS § 5¹ kohaldamise eeldused on tehingute osas täidetud, siis tulumaksuga maksustamisel ei võeta neid arvesse. See sõnastus ei anna otseselt vastust, kas ja mida pärast kuritarvituse tuvastamist maksustama peaks. Samuti pole abi direktiivist, sest selle järgi lihtsalt „arvutatakse maksukohustus siseriiklike õigusnormide alusel“ (ATAD art 6 lg 3). Nagu eelnevalt mainitud, ei jõudnud seadusandja plaanidest hoolimata tulumaksuseadusesse erisäte TuMS § 12 lg 4, mis oleks pidanud eraldi reguleerima TuMS § 5¹ kohaldamise tagajärge füüsiliste isikute puhul.

Loogiline ja mõistlik on ka Eesti kohtupraktikas esindatud seisukoht, et olukorras, kus aset on leidnud kuritarvitus, ei ole maksukohustuse tekkimiseks või määramiseks vaja erinormi, vaid kohaldub vastavalt tehingu sisule maksu määramise tavaasäte.²³⁶ Maks määrataksegi siseriikliku õiguse alusel, nagu ütleb ka ATAD art 6 lg 3 ning kõrvale ei jäeta mitte tehingute ahel sisuliselt vaid neile valitud kohatu õiguslik konstruktsioon. See tähendab, et nii nagu MKS § 84 puhul, kohalduks TuMS § 5¹ alusel äriühingu kaudu vara müügis tuvastatud kuritarvituse korral TuMS § 15 lg 1.²³⁷ Seda seetõttu, et tegevus, mille majanduslikuks sisuks on füüsilise isiku vallasaja võõrandamine ja seeläbi kasu saamine, on Eesti õiguses maksustatav füüsilise isiku tulumaksuga.

Maksu määramine tehingu tegeliku sisu ja sellele kõige paremini vastava õigusliku käsitluse järgi on endiselt sobilik TuMS § 5¹ kohaldamise järgselt. Sama, sisu tuvastamise ja sellele sobivaima vormi ja tehingute toimepanija valitud õigusliku vormi maksukäsitluste võrdluse

---

²³⁶ TlnRnKo 12.04.2024, 3-22-282/36, p 12.

²³⁷ RKHKo 3-3-1-79-11, p-d 31–32.

kaudu tuvastatakse sätte kohaldamise eelduseks oleva maksueelise olemasolu.²³⁸ Seega on otstarbekas sätte kohaldamiseks läbiviidud analüüsi ära kasutada ning määrata maksukohustus samuti tuvastatud majandusliku sisu järgi.²³⁹ Seda lähenemist toetab Euroopa Liidu Komisjoni ATAD-le eelnenud agressiivse maksuplaneerimise vastane soovitus luua selline kuritarvituste vastane reegel, mille kohaldamise tagajärjena määratakse maks tehingute sisu järgi.²⁴⁰ Samuti kajastub kuritarvitust tehingute sisule vastava vormi järgi maksustav lähenemine MTA *debt* ja *equity push-down* tehinguid käsitlevas juhendis, kus TuMS § 5¹ alusel tuvastatud kuritarvituse järgne juriidilisele isikule maksu määramise alus on kas TuMS § 50 lg 1 või TuMS § 50 lg 2, mis on mõlemad tavalised maksu määramise alused, mitte TuMS § 5¹ tagajärjeks loodud erisäte TuMS § 54¹.²⁴¹

Tehingute sisu ümber hindamine ja selle järgi maksu määramine on riigiti levinuim kuritarvituste vastase üldreegli kohaldamise tagajärg.²⁴² Näiteks on Saksamaal praktika maksustada reaalse majandusliku sisu järgi²⁴³ ning sealset kuritarvituste vastast reeglit ATAD art 6 valguses ei muudetud, sest see hinnati juba direktiivi art-ga 6 kooskõlas olevaks.²⁴⁴ Poolaski on kuritarvituste vastase üldsätte kohaldamise tagajärg tavaolukorras tehingute maksustamine nende sisule vastava juriidilise vormi järgi.²⁴⁵ Kirjanduses on mainitud ka teistsuguseid maksustamise variante, ent need käsitlevad topeltnmaksustamise vältimise lepingute ja piiriüleste tehingute konteksti²⁴⁶ ehk ei ole siseriikliku kuritarvituse maksustamisele üheselt ülekantavad.

Kuritarvituste vastased üldreeglid on olemuselt piisavalt üldised, et sellise reegli loomisega loobub seadusandja teatud ulatuses kohtuvõimu või maksuhalduri kasuks oma otsustusõigusest, et mis on ja mis pole maksualane kuritarvitus.²⁴⁷ Kuna kuritarvituse tuvastamise järel on eesmärk määrata maks, tulebki tahes-tahtmata võtta seisukoht ka selle

---

²³⁸ Kuźniacki 2020, lk 138.

²³⁹ Kuźniacki 2020, lk-d 168–169.

²⁴⁰ COMMISSION RECOMMENDATION of 6 December 2012 on aggressive tax planning (2012/772/EU), p 4.2.

²⁴¹ Erisused tulumaksuga maksustamisel. Juriidiliste isikute vaheliste laenu- ja omakapitali struktureerimistehingute maksustamine (DPD/EPD).

²⁴² Öner, lk-d 48–49.

²⁴³ Koenig, AO § 42/28.

²⁴⁴ Klein, AO § 42/16.

²⁴⁵ Kondej, Krempa, lk-d 77–78.

²⁴⁶ Navarro, lk 23.

²⁴⁷ Navarro, lk 6.

osas, mis oli tehingute ahela tegelik sisu. Teisisõnu, kuritarvituseks hinnatud tehingute ahelat otseselt tähelepanuta ei jäeta, vaid reeglina kohaldatakse skeemile sellega kõige paremini kokku sobiva vormi järgset maksustamise sätet.²⁴⁸

Seega kui äriühingusse mitterahalise sissemakse tegemise ning siis äriühingu selle vara müümise tehingute ahelaga saab füüsiline isik maksueelise, saab müügitulu enda otseseks heaoluks kasutada; see maksueelis on vastuolus juriidilistele isikutele kohalduva edasilükkava maksurežiimi taasinvesteeringist soodustava mõttega ja sellise eelise saamine on üks füüsilise isiku põhieesmärke; ning tehtud tehingute ahel pole tegelik ehk realselt ei ole sissemakse äriline põhjus äriühingu kapitaliseerimine, siis saab maksuhaldur määrata füüsilisele isikule maksukohustuse TuMS § 15 lg 1 alusel ehk tulumaksuga määras 22% (TuMS § 4 lg 1) maksustatakse vara müügihinna ja soetamismaksumuse vahe (TuMS § 37 lg 1).

---

²⁴⁸ Öner, lk 48.

KOKKUVÕTE

Magistritöö eesmärk oli selgitada välja, millistel tingimustel saab Eestis levinud äriühingu kaudu vara müümise skeem kujutada endast maksukuritarvitust uue tulumaksualaste kuritarvituste vastase üldreegli alusel. OECD initsiatiivi ja Euroopa Liidu direktiivi pinnalt tulumaksuseadusesse loodud TuMS § 5¹ annab senise MKS § 84-ga võrreldes mõneti avaramad võimalused maksuhalduril üks või teine tehingute ahel kuritarvituseks tunnistada. Siiski ei tähenda see automaatselt, et iga seni lubatuks hinnatud skeem oleks tänu uuele sättele kuritarvituseks muutunud, vaid seda tuleb iga tehingute ahela osas analüüsida, ka äriühingu kaudu vara müügi puhul.

Äriühingule vara üleandmine, näiteks mitterahalise sissemaksega, on legitiimne meetod ühingule äritegevuse ja investeerimise jaoks kapitali andmiseks. Kui aga ühing saadud vara kohe maha müüb, võib tekkida põhjendatud kahtlus, ega ei kasutanud füüsiline isik ära Eestis juriidilistele isikutele kehtivat edasilükatud tulumaksurežiimi. Vanema kuritarvituste vastase üldreegli MKS § 84 alusel on Riigikohtu halduskolleegium seda olukorda mitu korda hinnanud. Kuritarvituste vastaste üldreeglite rakendamine eeldab lõppastmes tehingule valitud õigusliku vormi ning selle majandusliku sisu ebakõla pahatahtlikku ära kasutamist maksueelise saamise eesmärgil. Keskne põhjus, miks äriühingu kaudu vara müügi puhul kuritarvitusega tegemist pole, on et füüsiline ja juriidiline isik on iseseisvad õigussubjektid. Äriühingu teenitud kasumit ei saa niisama isegi mitte ainuosanikule omistada, kui seda just otse viimase heaoluks ei kasutata. Ühingu vara selle kaudu müües kapitaliseerides ei saa füüsiline isik maksueelist ega kuritarvita valitud tehinguvormi, vaid tehing on sisukohane. Juriidiline isik on samuti maksusubjekt, kes maksab seadusega ette nähtud korras ja ulatuses tulumaksu. Vastupidised äriühingu kaudu vara müügi maksukuritarvitusele viitavad asjaolud vajavad igakordset tõendamist.

Kui võrrelda MKS § 84 ja TuMS § 5¹ kuritarvituste vastaseid sätteid, siis nende kohaldamise tingimuste sisuline vahe on minimaalne ning peamine erinevus seisneb selles, kui suhteliselt tähtis peab olema tehingute ahela looja eesmärk saada maksueelis võrreldes skeemi jaoks valitud ülesehituse teiste eesmärkidega. TuMS § 5¹ puhul võivad teised eesmärgid olla lausa maksueelisega võrreldava tähtsusega ning sätte kohaldamise subjektiivne eeldus on endiselt täidetud. Sellest järeldub, et MKS § 84 alusel äriühingu kaudu vara müügi skeemi

kuritarvituseks kvalifitseerimise Riigikohtu halduskolleegiumi praktika on endiselt relevantne. Isegi kui praktikat ei saa lausaliselt TuMS § 5¹ rakendamisele kohaldada, sest väikseid erinevusi sätete ja nende taustade vahel on, siis võttis halduskolleegium lahendites mitmeid küll kitsamaid, ent äriühingu kaudu vara müümise skeemi kontekstis põhimõttelise tähtsusega seisukohti. Puudub põhjus arvata, et neid ei saaks ka nüüd vara äriühingu kaudu müüki TuMS § 5¹ alusel hinnates arvesse võtta.

Äriühingu kaudu vara müük on põhimõtteliselt kuritarvituseks kvalifitseeritav ka TuMS § 5¹ alusel. Selleks peab esiteks üldse olemas olema äriühingusse mitterahalise sissemakse tegemise või vara muud moodi sinna liigutamise ning siis äriühingu selle vara müümise tehingute ahel. Kuna tehingute ahela definitsioon on äärmiselt lai, siis see sätte kohaldamisel probleeme ei valmista. Seejärel peab füüsiline isik saama tehingute ahelast maksueelise. Maksueelis saab ennekõike seisneda selles, et füüsiline isik saab müügitulu enda otseseks hüvanguks kasutada, mitte see ei jää ühingu kasutada. Selline maksueelis peab olema vastuolus ka juriidiliste isikutele kohalduva edasilükkava maksurežiimi taasinvesteerimist soodustava sisu ja mõttega. Kui tehingute ahela näol on tegemist ühingu reaalse kapitaliseerimisega, siis üldjuhul füüsiline isik maksueelist ei saa ning see ei saa seega õigusega vastuolus olla. Kui aga äriühingu kaudu vara müügi mõte ei ole ettevõttesse raha viimine, siis on vastupidi raske tõendada muud kui maksueelise aluseks oleva maksuõigusega vastuolulist maksueelise saamise eesmärki.

TuMS § 5¹ kohaldamiseks peab selline lubamatu maksueelise saamise eesmärk olema tehingute ahela toimepanemise põhieesmärke ehk sel peab toimimise õigusliku vormi valikule olema tajutav mõju. Sellist subjektiivset eesmärki ja selle suhtelist tähtsust saab kuritarvituste vastaste reeglite puhul hinnata ennekõike faktiliste asjaolude pinnalt. Seetõttu on nii TuMS § 5¹ üldisel kohaldamisel kui ka selle alusel äriühingu kaudu vara müügi käsitlemisel vaja selgitada välja tehingute ahela reaalsed ärilised põhjused ning nende pinnalt omakorda kogu ettevõtmise tegelik majanduslik sisu. TuMS § 5¹ kuritarvituste vastase reegli kohaldamise viimane eeldus ongi, et maksustamisel saab arvestamata jätta vaid sellise tehingute ahela, mis pole tegelik ehk millele valitud õiguslikud vormid ei ole eluliselt muidu põhjendatavad kui vaid maksueelise olemasolu ja selle saamise eesmärgiga.

Seeläbi on TuMS § 5¹ kohaldamise eeldused omavahel tihedalt läbi põimunud ning nii lubamatu eesmärgi olemasolu kui ka selle subjektiivne tähtsus sõltuvad suuresti tehingute ahela

tegelikkusest. Kuigi TuMS § 5¹ kohaldamise eeldused on kumulatiivsed ehk seda ei saa kasutada juba siis, kui vaid üks eeldus on täitmata, siis praktikas tähendab tehingute ahela tegelikkus üldjuhul seda, et puudub ka lubamatu maksueelis ning kui ka maksueelise olemasolu jaatada, siis ei pruugi see piisavalt tähtis subjektiivne eesmärk olla. Maksueelis saab füüsilisel isikul seejuures tekkida vaid juhul, kui vara ning seega selle müügist saadud kasumi äriühingu omandisse ja käsutusse andmine on fiktiivne. Seos on analoogne ka vastupidi. Kui tehingute ahel tegelik ei ole, siis on äärmiselt ebatõenäoline, et selle põhieesmärk ei ole kohalduva maksuõigusega vastuolus oleva maksueelise saamine.

Äriühingu kaudu vara võõrandamise tehingute ahela kontekstis on reaalne äriühingu põhjus, millest lähtumisel kajastab skeem tegelikku majanduslikku sisu, äriühingu kapitaliseerimise soov. Mida äriühing sissemakse esemega pärast selle omandi üleminekut teeb, on tolle kui eraldiseisva õigussubjekti otsustada. Füüsilist isikut ei saa näiteks kohustada plaanitava mitterahalise sissemakse eset enne ise maha müüma ja seega alles pärast maksukohustuse enda kanda võtmist rahalist sissemakset tegema. Seda ka juhul, kui on teada, et äriühing kavatses saada samuti kohe maha müüa, sest vajab raha ja mitte konkreetset eset. Vastupidine lähenemine oleks vastuolus nii Eestis kui mujalgi Euroopas tunnustatud maksuõigusliku arusaamaga, et isik ei pea oma tegevuse korraldamisel valima maksukulukaimat teguviisi. Vastupidi, kui tehingu või tehingute ahela sisu ja vorm on kooskõlas, siis võib asjakohaseid variante kaaludes arvesse võtta ka alternatiivide pakutavaid maksukoormusi ning langetada valik lähtudes sellest, mis soodsaim tuleb. Selline käsitlus kehtis nii siis, kui võimalikku kuritarvitust sai rünnata MKS § 84 alusel ning püsib ka nüüd, kui Eesti õigusesse on lisandunud ATAD-i pinnalt teine maksukuritarvituste vastane üldreegel TuMS § 5¹.

Nagu käsitletud, pole TuMS § 5¹ koosseisu eelduste täitmine äriühingu kaudu vara müümise olukorras lihtne. Kui aga TuMS § 5¹ eeldused on täidetud ning mõni äriühingu kaudu vara müümise tehing osutub kuritarvituseks, mida tulumaksuga maksustamisel arvesse mitte võtta, siis sõltub selle maksustamine tegelikult majanduslikust sisust ja sellele kohalduvast siseriiklikust maksurežiimist. Seega kui füüsiline isik äriühingu kaudu vara müües maksuõigust kuritarvitas, saab vara müügist saadud kasu füüsilise isiku tulumaksuga maksustada.

Kuna äriühingu kaudu vara müük on populaarne tegutsemisviis, mis ka hiljuti enne magistritöö valmimist meedias kajastust leidis, siis seda olulisem on, et selle maksukäsitlus oleks

võimalikult selge ja ettenähtav. Riigikohtu halduskolleegiumi vana, MKS § 84 kohta käiv praktika lõi teatava kindluse ja standardid, millal äriühingu kaudu vara müük endast maksukuritarvitust kujutab ja millal mitte. Pärast temaatika analüüsi ei nähtu, et TuMS § 5¹ annaks aluse neist põhimõtetest ja pakutavast õigusselgusest kaugeneda. Kui äriühingu kaudu vara müük on võetud ette ühingu kapitaliseerimiseks ning vara müügi tulu ei lähe kasutusse osanikule hüvede pakkumiseks, siis kuritarvitusega tegemist pole ning puudub alus see maksustamise jaoks ümber kvalifitseerida.

THE FEASIBILITY OF TAXING THE SALE OF ASSETS VIA A COMPANY DUE TO THIS CONSTITUTING INCOME TAX ABUSE

Abstract

The Estonian deferred corporate income tax (CIT) system provides many opportunities for tax abuse for persons willing to take advantage of it and conduct their business via a private limited liability company instead of as a natural person, even when such a choice of legal form is not wholly appropriate to the economic reality.

One popular scheme that takes advantage of the deferred CIT regime is the sale of assets via a company. If a person were to sell some shares, for example, as a natural person, personal income tax (PIT) at a rate of 22% would apply on the difference between the acquisition cost and sales price of the shares (§ 15 (1) and § 37 (1) of the Income Tax Act (the ITA)). Instead, if the natural person were to first establish a company, most commonly a private limited company, and hand the shares over to it, for example as a non-monetary contribution to the share capital, then the company can instead be the entity that sells the same shares it has now come to own. As a legal person, the company won't be taxed at the moment of earning a profit from the sale of shares. Instead, it will pay CIT when profit is moved outside the company or when the money is otherwise used for non-business purposes, for example, when the company pays its natural person shareholder a dividend (§ 1 (3), § 2 (3), and 50 (1) of the ITA).

The Estonian Tax and Customs Board (ETCB) has historically sought to classify such schemes as abusive under the general anti abuse rule set out in § 84 of the Taxation Act (the TA) (the old GAAR). However, the Estonian Supreme Court has in its practice established clear criteria as to under what circumstances such a scheme constitutes tax abuse, which has limited the ETCB's ability to reclassify the sale of assets via a company and change such a scheme's tax treatment. However, the introduction of a new general anti abuse rule into the ITA in 2019 because of the transposition of article 6 of the EU's Anti-Tax Avoidance Directive has renewed the ETCB's initiative in investigating the sale of assets via a company for tax abuse. As such, it has become increasingly topical to analyse the new general anti abuse rule set out in § 5¹ of the ITA (the new GAAR) to see whether the sale of assets via a company can be considered

abusive according to it and if so, under what circumstances. This is the objective of the dissertation.

First, the dissertation analyses the old GAAR briefly in abstract to set out the criteria that must be met for it to apply before specifically analysing the applicability of the old GAAR to the sale of assets via a company. The latter is done by examining the plentiful practice of the administrative chamber of the Supreme Court of Estonia on this topic. The core elements of the old GAAR that must be present for it to apply and a transaction to be requalified for taxation due to it being abusive are: abuse by means of choosing a legal form for a transaction that is inappropriate for the economic reality, that this choice of legal form brings about a tax advantage, that there are insufficient reasonable non-tax-related reasons for choosing this kind of legal form, and that the taxpayer's aim in undertaking this was gaining a tax advantage. The old GAAR works based on the understanding that the same economic results should be taxed in the same way even if different legal forms have been used to achieve them. In this, it follows the principle that because it is specific economic actions that are subject to taxation, it is the actual economic content of a transaction or a series of transactions that should be taxed.

In the context of a series of transactions where assets are sold or transferred to a company, the main obstacle to this being considered abusive under the old GAAR comes down to the fact that the natural person, even if they are the company's sole shareholder, and the company itself are separate entities. According to Supreme Court practice, the fact that a company has earned a profit from a sales transaction does not mean that the same profit can simply be considered to instead belong to the natural person who gave the sale assets to the company. Instead, for this kind of treatment of two entities as the same to be considered reasonable, the natural person must in some way directly benefit from the sale proceeds, for example if the company uses the gained funds not for its business activity but instead to pay for the natural person shareholder's everyday needs. As such, the sale of assets via a company does not necessarily result in any tax advantage in the meaning of the old GAAR.

Moreover, the transfer of assets to a company is a legitimate way of giving the company capital for its business activities, whether this is general investment or something more specific. As such, the transfer of assets to a company via a non-monetary share capital contribution is also the most appropriate legal form for any transaction that aims to fund a company. This means

that another precondition of applying the old GAAR is often not fulfilled in the context of an asset sale via a company. As the conditions of the old GAAR must all be met for it to apply, this, too, precludes its applicability to such asset sale schemes unless the company's misuse of the sales proceeds can be identified.

There is currently no substantive Estonian court practice on the application of the new GAAR, neither regarding the sale of assets via a company nor as to any other situation. Therefore, the old Supreme Court practice could offer valuable insights as to in which specific circumstances the sale of assets via a company could constitute tax abuse under the new GAAR. The material applicability of the old court practice is, however, contingent on the two GAARs being substantially similar so the differences of the two provisions are analysed next. Analysing the conditions that must be met for either rule to be applied, with a focus on the supposed differences between the two GAARs that are mentioned in preparatory and explanatory materials to the new GAAR, it can be concluded that the substantive differences between the two provisions are minor. For example, as regards the subjective element of the provisions, there is a difference in how relatively important the non-tax-related reasons for choosing a specific legal arrangement can be compared to the importance of gaining a tax advantage for either provision to still remain applicable. However, even if such minor differences can be used to not carry over the Supreme Court's previous conclusions wholesale, the Supreme Court also clarified several specific aspects of the underlying asset sale scheme which have not lost their relevance. For instance, the transfer of assets into a company remains a legitimate way of giving it funding, a company's profit, such as sales proceeds, is not taxed immediately and this is in line with the Estonian CIT regime's aim of incentivising reinvestment, and a natural and legal person continue to be separate entities.

With the continued relevance of at least material aspects of previous Supreme Court practice established, the dissertation can move on to an analysis of the specific elements of the new GAAR, and whether and how these can be fulfilled in the context of an asset sale via a Company. For clarity and thoroughness, the analysis of the new GAAR is split into the following constituent elements: a series of arrangements, the existence of a tax advantage, such a tax advantage defeating the object or purpose of the applicable tax law, the gaining of such a tax advantage being one of the main purposes of the arrangements, and the genuineness of the

series of arrangements. These are briefly investigated in abstract before being considered in more detail in the specific situation of an asset sale via a company.

The concept of a series of arrangements in the meaning of the new GAAR is extremely broad and does not pose an issue in the context of an asset sale via a company. The relevant arrangements are the transfer of assets to the company and the company then selling the assets to a third person. What is then done with the sales proceeds by the company can also be considered, especially if the money is used for the shareholder's benefit instead of business as this indicates abusive intent.

The theoretical tax advantage of an asset sale via a company lies in the fact that Estonian CIT is deferred so the tax burden on the sales profit is pushed back in time compared to if a natural person were to sell the assets. However, such use of the CIT regime cannot be automatically attributed to the natural person instead of the company. The two are separate entities, as emphasised in Supreme Court practice on the matter, and the company not having to pay CIT can not be automatically considered equivalent to the natural person not having to pay PIT. Again, something specific must indicate the opposite, such as the natural person getting to use the sales proceeds for direct personal benefit. Similarly, if a tax advantage does not even exist for the natural person, then it is also impossible for such a non-existent tax advantage to defeat the object or purpose of the applicable tax law or the gaining of such a tax advantage to be one of the main purposes of the arrangements. However, even if the existence of this sort of tax advantage is considered to exist in some way, it would not necessarily go against the Estonian deferred CIT regime which was created to incentivise keeping assets and profit in a company for reinvestment.

The genuineness of the arrangements, which must be determined according to whether said arrangements are put in place for valid commercial reasons, is in essence determined by whether the sale of assets via a company is done to fund the company and its business. That is the core economic reality of a genuine transfer of assets to a company, after which the company is free to determine what to do with said assets. Genuineness and whether company funding is the aim of the arrangements is closely tied to the new GAAR's other conditions as well. If the transfer of assets to the company is genuine funding, then no tax advantage exists that could defeat the purpose or object of the tax law or that could be chosen as one of the scheme's

principal aims. On the other hand, if the arrangements are not genuine and the assets and their sales proceeds are used for non-business purposes then it is likely that all the other criteria for applying the new GAAR to deeming the sale of assets via a company abusive are also met.

The process of transposing the new GAAR into the ITA left some legal uncertainty as to whether it is applicable to a sale of assets via a company and what the tax consequences are if such a scheme were found to be abusive under the new GAAR. Analysis of the nature of general anti abuse rules, the new GAAR's aim and development, and the practice of both other countries and the ETCB show that after applying the new GAAR, which is possible in the context of a sale of assets via a company, the transactions must be taxed according to their economic content. As with the old GAAR, the economic content of the scheme in case of tax abuse remains the sale of assets by a natural person. The applicable tax is PIT at a rate of 22% from the difference between the sales price and the acquisition cost of the assets (§ 4 (1), § 15 (1), and § 37 (1) of the ITA).

The sale of assets via a company did not constitute tax abuse under the old GAAR if the assets were given to the company for business or investment purposes and this remains the case in light of the new GAAR. As with the old GAAR, for the new GAAR to apply, all of its preconditions must be met so the taxpayer wanting to gain an undue tax advantage alone, for example, is not sufficient for abuse. However, all these conditions are closely interlinked with the genuineness of the arrangements so if the economic reality of the series of arrangements is not the funding of the company, then the requirements of applying the new GAAR are likely all met and the arrangements can be considered abusive and taxed according to their economic content.

KASUTATUD KIRJANDUS

1. Aaltonen, E. GAAR of the Anti-Tax Avoidance Directive – Interpretation and Effects on the Finnish GAAR of VML sec. 28. Magistritöö. Juhendaja Marjaana Helminen. Helsingi: Helsingi Ülikool 2017. – <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/1c963ec1-2e2e-46a8-a2b3-62fffe905abf/content> (26.04.2025).
2. Aas, M. Tegeliku majandusliku sisu alusel maksustamine. Magistritöö. Juhendajad Ivo Raudjärv ja Lasse Lehis. Tartu: Tartu Ülikool.
3. Beleviča, M., Grasis, J. General Anti-Avoidance Rule in Latvian Tax Law. – Acta Universitatis Danubius, Juridica 2016/1.
4. de Wilde, M. F. Is the ATAD's GAAR A Pandora's Box? – Pistone, P., Weber, D. (toim.) The Implementation of Anti-BEPS Rules in the EU: A Comprehensive Study. Amsterdam: IBFD 2018.
5. Džaparidze, M. Maksudest kõrvalehoidumise vastaste meetmete areng rahvusvahelisel tasandil. Magistritöö. Juhendaja Lasse Lehis. Tartu: Tartu Ülikool 2018. – <https://dspace.ut.ee/items/e7184f4f-8394-4339-8d32-5935833d6024> (27.04.2025).
6. Ernits, M. Tõlgendamisest Riigikohtu praktikas. – Juridica 2010/IX.
7. Ginter, C., Schasmin, P. Euroopa Liidu direktiivide mõistmine ja mõju. – Juridica 2021/2.
8. Grauberg, T. Õiguse kujundusvõimalused maksuobjekti vältimisel. – Juridica 2010/3.
9. Grauberg, T. Õiguse kuritarvitamise doktriin maksuõigussuhte tõlgendamisel ja maksude vältimise tõkestamisel. – Juridica 2008/10.
10. Grauberg, T. Õiguse kuritarvitamise keelamise põhimõte: Euroopa Kohtu seisukohtade mõju liikmesriigi maksuõigusele. Doktoritöö. Juhendajad Irene Kull ja Lasse Lehis. Tartu: Tartu Ülikool 2018. – <https://dspace.ut.ee/items/c6d68289-d55b-4a17-a4df-fa501b16a05d> (26.04.2025).
11. Iaia, R. Article 6 ATAD and 'Non-Genuineness' of Arrangements. – EC Tax Review 2021/5–6.
12. Jegorov, D. jt. Estonian corporate tax: Lessons for Poland. Estoński CIT – lekcje dla Polski. – mBank – CASE Seminar Proceedings 2020/163.
13. Klein, F. et al (hrsg). Abgabenordnung einschließlich Steuerstrafrecht. 18., völlig neubearbeitete Auflage. Beck: München 2024.

14. Koenig, U. et al (hrsg). Abgabenordnung §§ 1 bis 368 KOMMENTAR. 5., völlig neubearbeitete Auflage. Beck: München 2024.
15. Kondej, M., Krempa, S. Polish General Anti-Avoidance Rule. Proper ATAD implementation or an instrument providing the Polish tax authorities with unlimited power? – Löhning, M. et al (toim). Fair taxes or budget revenues at any price? Polish tax law in the post-BEPS era. Viin: Böhlau 2022.
16. Kuźniacki, B. The C.J.E.U. Case Law Relevant to the General Anti-Avoidance Rule (G.A.A.R.) Under the Anti-Tax Avoidance Directive (A.T.A.D.). – University of Bologna Law Review 2019/2.
17. Kuźniacki, B. The GAAR (Article 6 ATAD). – Haslehner, W. et al (toim). A Guide to the Anti-Tax Avoidance Directive. Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited 2020.
18. Künnapas, K. Dysfunctionality from the Sovereignty Conflict in the ATAD GAAR. – TalTech Journal of European Studies 2020/1.
19. Künnapas, K. Legal Engineering of the Anti-Abuse Rule in ATAD: Architecture of the Regression Tree Model. – TalTech Journal of European Studies 2021/2.
20. Lehis, L. Maksuõigus. Tallinn: Juura 2012.
21. Lopman, V. Majandusliku lähenemise põhimõte Eesti maksuõiguses. – Juridica 2005/7.
22. Maisto, G. Counteracting Tax Treaty Abuses from a European Perspective: Frictions and Interactions between the OECD PPT and the ATAD GAAR. – Kofler, G. et al (toim). Thinker, Teacher, Traveler: Reimagining International Tax. Essays in Honor of H. David Rosenbloom. Internetis: IBFD 2021.
23. Navarro, A. The General Anti-Avoidance Rule of the EU Anti-Tax Avoidance Directive (ATAD GAAR): Interpretation and Implementation. – Working Paper of the Max Planck Institute for Tax Law and Public Finance 2024/08.
24. Saare, K. jt. Ühinguõigus I. Kapitaliühingud. Tallinn: Juura 2015.
25. Schön, W. The Role of 'Commercial Reasons' and 'Economic Reality' in the 'Principle Purpose Test' under Art.29(9) OECD Model Tax Convention 2017. – Working Paper of the Max Planck Institute for Tax Law and Public Finance 2022/03.
26. Traut, N., de Resende, G. W. Anti-Avoidance Jurisprudence in Direct Taxation: The CJEU Between Politics and Certainty. – Intertax 2024/3.
27. Vanasaun, I. Kas riigisisesed maksudest hoidumise vastased seaduse sätted on vastuolus riikidevaheliste maksulepingutega? – Juridica 2018/10.

28. Öner, C. Comparative Analysis of the General Anti-Abuse Rule of the Anti-Tax Avoidance Directive: An Effective Tool to Tackle Tax Avoidance?. – EC Tax Review 2020/1.

KASUTATUD ÕIGUSAKTE ETTEVALMISTAVAD JA SELGITAVAD MATERJALID

29. COMMISSION RECOMMENDATION of 6 December 2012 on aggressive tax planning. (2012/772/EU). – <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32012H0772> (07.04.2025).
30. Corporate income tax. State Revenue Service. – <https://www.vid.gov.lv/en/corporate-income-tax> (26.04.2025).
31. Erisused tulumaksuga maksustamisel. Juriidiliste isikute vaheliste laenu- ja omakapitali struktureerimistehingute maksustamine (DPD/EPD). Maksu- ja Tolliamet. – <https://www.emta.ee/ariklient/maksud-ja-tasumine/tulumaks-ja-sotsiaalmaks/erisused-tulumaksuga-maksustamisel/juriidiliste-isikute-vaheliste-laenu-ja-omakapitali-struktureerimistehingute-maksustamine-dpdepd> (27.04.2025).
32. Erisused tulumaksuga maksustamisel. Rahvusvaheline maksukeskkond. Maksu- ja Tolliamet. – <https://emta.ee/ariklient/maksud-ja-tasumine/tulumaks-ja-sotsiaalmaks/erisused-tulumaksuga-maksustamisel/rahvusvaheline-maksukeskkond> (27.04.2025).
33. Erisused tulumaksuga maksustamisel. TuMS § 5¹ „Maksueelise saamise eesmärgil tehtav tehing”. Maksu- ja Tolliamet. – <https://emta.ee/ariklient/maksud-ja-tasumine/tulumaks-ja-sotsiaalmaks/erisused-tulumaksuga-maksustamisel/tums-ss-51-maksueelise-saamise-eesmargil-tehtav-tehing> (08.04.2025).
34. Maksukorralduse seaduse seletuskiri seisuga 01.07.2014. Rahandusministeeriumi kommentaarid. (Nüüdseks internetist kustutatud, fail autoril varasemast alla laetud).
35. Proposal for a COUNCIL DIRECTIVE laying down rules against tax avoidance practices that directly affect the functioning of the internal market. COM/2016/026 final - 2016/011 (CNS). – <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM%3A2016%3A26%3AFIN> (12.04.2025).

36. Tulumaksuseadus. 143 SE. –
<https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/3c5c6c6b-91a6-3a64-a5c4-e5b55bebd462/Tulumaksuseadus/> (26.04.2025).
37. Tulumaksuseaduse muutmise seaduse eelnõu. 705 SE. –
<https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/97180f59-7b6f-4797-aa2d-d6604039633b/> (07.04.2025).
38. Veron kiertämässäännökseen soveltaminen. Verohallinto. –
<https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/49027/veron-kiertamissaannoksen-soveltaminen/> (27.04.2025).
39. XIII Riigikogu, VIII Istungjärk, täiskogu korraline istung. Neljapäev, 06.12.2018, 10:00. Stenogramm. – <https://stenogrammid.riigikogu.ee/201812061000#PKP-24143> (27.04.2025).

KASUTATUD ÕIGUSAKTID

40. 2. juuli 2016. aasta nõukogu direktiiv (EL) 2016/1164, millega nähakse ette siseturu toimimist otseselt mõjutavate maksustamise vältimise viiside vastased eeskirjad. – ELT L 193, lk 1–14.
41. Maksubaasi kahandamise ja kasumi ümberpaigutamise ennetamiseks maksulepingutega seotud meetmete rakendamise mitmepoolne konventsioon. – RT II, 18.12.2019, 2.
42. Maksukorralduse seadus. – RT I, 19.12.2024, 4.
43. Tsiviilseadustiku üldosa seadus. – RT I, 31.12.2024, 48.
44. Tulumaksuseadus. – RT I, 20.12.2024, 5.
45. Äriseadustik. – RT I, 06.07.2023, 131.

KASUTATUD KOHTUPRAKTIKA

46. EKo C-228/24, *'Nordcurrent group' UAB versus Valstybinė mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos*, ECLI:EU:C:2025:239.
47. EKo C-135/17, *X GmbH versus Finanzamt Stuttgart — Körperschaften*, ECLI:EU:C:2019:136.
48. EKo C-464/14, *SECIL — Companhia Geral de Cal e Cimento SA versus Fazenda Pública*, ECLI:EU:C:2016:896.
49. EKo C-126/10, *Foggia – Sociedade Gestora de Participações Sociais SA versus Secretário de Estado dos Assuntos Fiscais*, ECLI:EU:C:2011:718.
50. EKo C-196/04, *Cadbury Schweppes plc, Cadbury Schweppes Overseas Ltd versus Commissioners of Inland Revenue*, ECLI:EU:C:2006:544.
51. EKo C-255/02, *Halifax plc jt versus Commissioners of Customs & Excise*, ECLI:EU:C:2006:121.
52. EKo C-297/88 ja C-197/89, *Massam Dzodzi versus Belgia riik*, ECLI:EU:C:1990:360.
53. EKo C-6/64, *Flaminio Costa versus E.N.E.L.*, ECLI:EU:C:1964:66.
54. EKo C-26/62, *NV Algemene Transport- en Expeditie Onderneming van Gend & Loos versus Netherlands Inland Revenue Administration*, ECLI:EU:C:1963:1.

55. RKHKo 3-3-1-78-16.
56. RKHKo 3-3-1-12-12.
57. RKTkm 3-2-1-144-11.
58. RKHKo 3-3-1-79-11.
59. RKHKo 3-3-1-15-11.
60. RKHKo 3-3-1-59-09.
61. RKHKo 3-3-1-52-09.
62. RKHKo 3-3-1-23-09.
63. RKHKo 3-3-1-57-08.
64. RKHKo 3-3-1-72-03.
65. RKHKo 3-3-1-57-00.

66. TlnRnKo 28.02.2025, 3-22-1147/29.
67. TlnRnKo 12.04.2024, 3-22-282/36.

68. TlnRnKo 12.12.2019, 3-18-979/42.

KASUTATUD MUUD ALLIKAD

69. Bielecka, K., Samborska, A. Estonian CIT in Poland: Selected interpretations and judgments | News Flash. – Accace. – <https://accace.com/estonian-cit-in-poland/> (27.04.2025).
70. Estoński CIT. Ministerstwo Finansów. – <https://www.podatki.gov.pl/cit/estonski-cit/> (27.04.2025).
71. Kolts, T. Head aega, maksuplaneerimine? – Äripäev 04.09.2018. – <https://www.aripaev.ee/arvamused/2018/09/03/tonu-kolts-head-aega-maksuplaneerimine> (27.04.2025)
72. Künnapas, K. Kaido Künnapas: vana „maksutriki“ lips päris läbi ikkagi ei ole. – Äripäev 20.03.2025. – <https://www.aripaev.ee/arvamused/2025/03/19/kaido-kunnapas-vana-maksutriki-lips-paris-labi-ikkagi-ei-ole> (07.04.2025).
73. Lopman, V. Seisukoht Maksu- ja Tolliameti juhendi „*Debt push-down* tehingute maksukäsitlus“ eelnõu osas. – Eesti Advokatuuri maksuõiguse komisjon. – <https://cms.advokatuur.ee/app/uploads/2024/03/seisukoht.pdf> (07.04.2025).
74. Lopman, V. Vandeadvokaat: maksuhalduri meelemuutus seab ohtu õigusriigi põhimõtted. – Raamatupidaja 17.03.2025. – <https://www.raamatupidaja.ee/uudised/2025/03/17/vandeadvokaat-maksuhalduri-meelemuutus-seab-ohtu-oigusriigi-pohimotted> (07.04.2025).
75. OECD Model Tax Convention on Income and on Capital (Condensed Version). OECD Publishing 2017. – https://www.oecd.org/en/publications/model-tax-convention-on-income-and-on-capital-condensed-version-2017_mtc_cond-2017-en.html (07.04.2025).
76. Par nodokļiem un nodevām. Likumi.lv. – <https://likumi.lv/ta/id/33946-par-nodokliem-un-nodevam> (26.04.2025).
77. Pruul, K. Vanal trikil lips läbi: firmat maha müües enam nii lihtsalt tulumaksust ei pääse. – Äripäev 19.02.2025. – <https://www.aripaev.ee/uudised/2025/02/19/vanal-trikil-lips-labi-firmat-maha-muues-enam-nii-lihtsalt-tulumaksust-ei-paase> (07.04.2025).

78. Rozental, V. Võidukas kohtulahing maksuametiga. – Äripäev 07.10.2015. – <https://www.aripaev.ee/raamat/2015/10/06/voidukas-kohtulahing-maksuametiga> (27.04).